

Mediació i violència de gènere. Aclarint conceptes

Màster oficial en Estudis de Dones Gènere i Ciutadania

Núria Beunza Massana

Tutoria: Encarna Bodelón González

Juny 2013

ÍNDEX

Introducció.....	Pàg. 2.
Capítol 1: La mediació.....	Pàg. 6.
1. La difícil definició de “conflicte”	Pàg. 6.
2. Els tres models de mediació.....	Pàg. 8.
3. Àmbits de la mediació.....	Pàg. 10.
4. Principis i límits de la mediació.....	Pàg. 12.
5. Mediació i perspectiva de gènere.....	Pàg. 15.
Capítol 2: conflicte i violència.....	Pàg. 18.
1. Definicions.....	Pàg. 18.
2. Origen del conflicte.....	Pàg. 20.
3. Diferents percepcions del conflicte segons els diferents models de mediació.....	Pàg.21.
4. Definició de violència.....	Pàg. 23.
5. Violència de gènere.....	Pàg. 25.
6. Relació entre violència de gènere i conflicte.....	Pàg. 32.
Capítol 3: Context legislatiu.....	Pàg. 34.
1. Violència de gènere, Codi penal i mediació.....	Pàg. 34.
2. Discussions i perills.....	Pàg. 38.
Conclusions.....	Pàg. 43.
Bibliografia.....	Pàg. 47.
Textos legals i altres documents emprats.....	Pàg. 49.

INTRODUCCIÓ.

En els últims anys la mediació entesa com a procés alternatiu de resolució de conflictes s'ha estès a multitud d'àmbits socials i professionals. El fet que la mediació s'hagi aplicat positivament en diversos àmbits ha fet que s'especuli sobre la seva aplicació en nous contextos o problemàtiques. Un d'aquest nous contextos en els que es vol aplicar la mediació, són els casos de violència de gènere (referent a la definició de la Llei Orgànica 1/2004 “de 28 de diciembre, de Medidas de protección integral contra la violencia de género” a la que em referiré com 1/2004 LOVG).

Actualment la mediació en casos de violència de gènere està prohibida, ja que tant la llei 1/2004 LOVG, com la llei catalana 5/2008, del 24 d'abril del dret de les dones a eradicar la violència masclista, que modifica en aquest aspecte la llei 1/2001, del 15 de març de mediació familiar de Catalunya, la prohibeixen explícitament en aquests casos. No obstant moltes són les veus, sobretot en l'àmbit jurídic que estan a favor de la inclusió de la mediació en aquests casos, per tant és un debat obert. “En l'actualitat a tot l'Estat espanyol i, en especial, a Catalunya s'està treballant en propostes patrocinades institucionalment que insisteixen en l'ús de la mediació en violència de gènere...” (Bonet, 2010:65).

El que no tenen en compte aquests/es professionals són per un cantó les limitacions de la mediació, ja que segons els propis principis de la mediació, aquesta només és apta per resoldre cert tipus de conflictes; i per un altre que aquests arguments a favor es basen en la percepció de la violència de gènere com un conflicte, la qual cosa comporta una confusió de termes amb la que es justifica perillosament la seva aplicació, evidenciant també una absència de perspectiva de gènere.

La desigualtat de gènere continua sent un pilar estructural bàsic de la nostra societat. La diferència en els sous, la doble jornada i la mateixa violència de gènere són proves ineludibles de la vigència d'aquesta desigualtat. Tot i que en les últimes dècades gràcies a la lluita dels moviments feministes s'han aconseguit certes quotes d'igualtat i s'han identificat i denunciat diverses formes de violència contra les dones, altres encara es mantenen invisibilitzades davant d'una majoria gran de la nostra societat. Moltes de les manifestacions d'aquesta violència recolzada per l'estructura social, s'han normalitzat fins al punt de fer-se invisibles per a la majoria de la població (homes i dones incloses), és per això que a vegades són tant difícils d'identificar. Avui dia tenim molt clar que s'ha de rebutjar la violència física cap a les

dones per exemple, però segueixen sent invisibles per a la majoria, moltes altres expressions de la violència envers les dones, com són la violència psicològica, la violència econòmica, la violència institucional, la violència mèdica i obstètrica, els micromasclismes, etc.

És important doncs contribuir a la visibilització de tots els tipus de violència, i a que es reconegui com el que són, “violència contra les dones”, “violència masclista”, “violència de gènere”, i que no se li tregui importància equiparant-la a un simple “conflicte relacional” com és el cas en alguns dels arguments a favor de l’aplicació de la mediació en casos de violència de gènere. Davant d’aquesta situació es plantegen algunes preguntes que cal provar de respondre: què és (i què no és) la mediació? Què implica? Com funciona? Quines limitacions té?, Què és i com és un conflicte? Què és la violència de gènere? Quines manifestacions pot tenir? Conflicte i violència són el mateix? En què es diferencia un conflicte d’una situació de violència de gènere? I finalment, és la mediació un recurs recomanable en casos de violència de gènere?

Pel que fa a la terminologia emprada, em referiré majoritàriament a “violència de gènere” per ser el terme que apareix en la llei 1/2004 LOVG, que és la que és la normativa de referència a nivell estatal, i perquè quan es parla de mediació en casos de violència de gènere es parla de violència dins de la parella (o ex-parella), així doncs les limitacions en la definició de la llei 1/2004 LOVG, no afecten en aquest cas concret l’objecte d’estudi.

Antecedents en l’estudi del tema escollit i necessitat d’una nova aportació.

En els últims anys es venen fent diversos estudis i publicant llibres sobre el tema, la majoria d’aquests estudis s’han dut a terme des d’un punt de vista de l’àmbit jurídic, molt centrats en l’anàlisi de les diferents lleis i alguns amb escassa o nul·la perspectiva de gènere.

Hi ha algunes excepcions, però són poques, “...la manca de coneixements des d’una perspectiva de gènere sobre el desenvolupament i les conseqüències de la mediació familiar fa que aquesta pràctica estigui sent promoguda des de certes premisses cegues al gènere (*gender blinded*), fet que pot contribuir al manteniment i reproducció d’unes desigualtats que volem eradicar.” (Casas Vila, 2010:5)

En diversos llibres com poden ser *Mediación entre víctima y agresor*¹, o *El impacto de la mediación en casos de violencia de género*² entre d’altres, ens trobem que el debat es centra

¹ Esquinas Valverde, (2008).

sobretot en l'àmbit jurídic, es fan anàlisis exhaustius sobre les normes i els conceptes jurídics, deixant de banda molts altres factors que és important tenir en compte, com els efectes psicològics de la violència de gènere, les característiques cícliques, les múltiples dimensions d'aquesta o els límits de la mediació.

En nombrosos dels materials publicats s'observa en general també certa confusió quan es parla de conflicte i de violència de gènere. Sovint la violència de gènere s'equipara a conflictes de parella o conflictes relacionals. Aquesta confusió invisibilitza gran part de l'espectre de la violència de gènere, i la simplifica perillosament. Cal insistir doncs en la introducció de la perspectiva de gènere en un tema tan delicat i amb implicacions tan serioses com aquest.

La meua intenció amb aquest treball és abordar el tema des d'un punt de vista que no s'ha tingut prou en compte, que és el de la correcta definició i conceptualització dels elements principals: la violència de gènere, els conflictes i la mediació i fer-ho en base a la perspectiva de gènere. Definir que és el conflicte, com és, i quins tipus de conflictes hi ha. Veure com es defineix la violència de gènere i quines implicacions té per a les persones que la pateixen. Veure en quin context legal s'emmarquen la violència de gènere i la mediació. I finalment veure a quines conclusions ens porta aquest aclariment de conceptes.

Cal assentar bones bases conceptuals per poder realitzar posteriorment uns anàlisis sense confusions, que no justifiqui perillosament l'aplicació de la mediació en aquests casos, posant en perill tant la integritat de les persones afectades per una situació de violència de gènere, com el bon exercici de la mediació.

objectiu del treball

L'objectiu principal d'aquest treball és assentar unes bases conceptuals al voltant de la mediació, els conflictes i la violència de gènere, des d'un enfoc sensible al gènere i conceptualitzats en el seu marc legal. Donant així un punt de partida amb perspectiva de gènere per a posteriors anàlisis i discussions sobre la idoneïtat o no d'aplicar la mediació en casos de violència de gènere.

² Fernández Nieto y Solé Ramón (2011).

Hipòtesi

La hipòtesi que es planteja en aquest treball és que hi ha una confusió conceptual que fomenta l'argumentació a favor de la mediació en casos de violència de gènere, i aquesta confusió és fruit de la falta de perspectiva de gènere.

Metodologia.

La metodologia emprada ha estat bàsicament la revisió bibliogràfica de materials diversos relacionats amb l'objecte del treball, com són materials de mediació, materials en relació a la definició de conflicte, materials sobre les teories feministes, així com també textos jurídics, i altres materials sobre l'aplicació de la mediació en casos de violència de gènere.

El treball consta de tres capítols:

El capítol 1, La Mediació: En aquest capítol em centraré en donar una definició acurada del que és la mediació, dels principis en que es sosté, els àmbits d'aplicació i de les seves limitacions, basant-me en les definicions donades per diferents autores i autors, professionals de la mediació i de les principals corrents o escoles que la componen.

En el capítol 2, El conflicte i la violència: Faré un recorregut sobre la conceptualització de tres elements, el conflicte la violència en general, i la violència de gènere en particular, per tal de definir què són i que impliquen cada un d'ells. En el cas de la violència de gènere, faré també un breu recorregut històric del concepte en relació al moviment feminista. I finalment establiré punts en comú i/o diferències entre el conflicte i la violència de gènere que puguin aclarir algunes confusions habituals.

El capítol 3, El context legislatiu: Aquest capítol està dedicat a la normativa vigent en relació a l'aplicació de la mediació en casos de violència de gènere, tant a nivell europeu com estatal o autonòmic, a les discussions que aquestes han suscitat i als possibles perills d'alguns dels arguments utilitzats.

CAPÍTOL 1: LA MEDIACIÓ

1. DEFINICIÓ.

Com diu Vinyamata (2003:10) *“l’ofici de mediador/a és tan antic com la mateixa humanitat, el concepte de mediació històricament s’ha identificat amb aquelles persones que han ajudat en la resolució o alleujament dels conflictes creats per un problema de comunicació i entre persones confrontades o distanciades.”*³ En les darreres dècades però, la mediació s’ha establert en alguns àmbits de la nostra societat com una pràctica professional. Actualment del concepte de mediació, se n’han derivat diferents significats, segons Hoyos Alarte (2007:15) trobem bàsicament tres concepcions de la mediació:

–La primera (mediació o accions mediadores) entesa com a *“aquelles accions d’acompanyament i sosteniment de processos que tenen com a finalitat provocar la trobada del subjecte de l’educació amb uns continguts culturals, amb altres subjectes o amb un lloc de valor social i educatiu”*(Garcia Molina,2003).

–La segona tot el que s’entén sobretot en l’àmbit educatiu com a *“cultura de la mediació”*, (que serien totes aquelles accions dedicades fomentar el diàleg i a que els i les alumnes aprenguin a resoldre els seus conflictes d’una manera pacífica).

–I finalment la mediació entesa com a procés alternatiu a la resolució de conflictes.

El concepte en el que es centrarà aquest treball és el darrer esmentat, així que quan parli de *“mediació”*, m’estaré referint exclusivament a aquesta entesa com a procés alternatiu de resolució de conflictes.

Les definicions que presenten diferents autors/es difereixen en alguns aspectes, depenent entre altres coses, del model en que s’inscriuen o l’origen professional. Tot i aquestes diferències de matisos en les definicions, estan d’acord en que la mediació és *“un procés voluntari, confidencial, i recíproc. Un procés on es concedeix poder a les persones participants, es treballa sobre les seves possibilitats i desitjos i on són les parts les que recuperen i controlen les decisions sobre les seves pròpies vides. La mediació parteix dels recursos de les pròpies persones i del seu entorn”*(Hoyos Alarte, 2007:16).

³ Traducció pròpia.

I Redorta la defineix com una tècnica de resolució de conflictes que es sosté sobre el poder i la confiança “*Se pretende que las partes en conflicto utilicen al máximo su propio poder y sus recursos, y que el mediador se mantenga en lo posible neutral e imparcial (...) La mediación puede ser vista como un proceso de desbloqueo de un conflicto a través de la intervención de un tercero que se remite a la propia capacidad de las partes para hallar la solución de sus dificultades*” (2004:38).

La comunicació és un element central en la mediació. Per a Vicenç Fisas “*la mediación es por encima de todo un acto de comunicación...*” (2002:216), segons Vinyamata: “*la mediación interviene en aquellos conflictos en los cuales la capacidad comunicativa es la causa principal del conflicto y ésta ha llegado a producir ofensas y malentendidos*” (2003:34). I segons Casas Vila “*La mediación té per finalitat el restabliment de la comunicació*” (2010:11).

Vinyamata però, fa algunes advertències sobre aquestes petites diferències en la concepció de la mediació, que poden donar una certa confusió: “*Per alguns la mediación és un calaix de sastre on es pot guardar qualsevol cosa; per altres la mediación és una tècnica precisa per ajudar a solucionar conflictes, en especial aquells en els que la comunicació defectuosa genera malentesos, crisis de relació i disputes. No obstant no tots els conflictes són mediables...*” (2003: 16). També comenta que no pot ser tractada ni concebuda com una simple tècnica o un mètode d'intervenció, ha d'anar acompanyada dels coneixements necessaris per comprendre el que està succeint, aquests coneixements estan “*arrelats en el coneixement de l'esser humà i de l'experiència de la vida de relació*” i s'inscriuen dins de la conflictopologia com a ciència que estudia el conflicte, la crisi i el canvi i que compren les habilitats orientades a la ajuda de persones i societats en conflicte. (Vinyamata, 2003:11)⁴.

Aquest autor adverteix també que “*La mediación està de moda. [...]Quan alguna cosa es posa de moda, es genera una carrera desordenada per competir i fer-se amb el monopoli d'allò que suscita interès. En aquestes ocasions els conceptes es degraden, es genera una situació de confusió i qualsevol persona es presta a denominar-se <<mediadora>> o a establir definicions precipitades que no coincideixen moltes vegades, o que no responen a la realitat que ha donat lloc a les paraules.*” (Vinyamata, 2003:12).

Pel que fa a la relació de la mediació amb la justícia, hi ha qui la defineix com “*alternativa a la justícia*” i qui la defineix com a complement d'aquesta. Així doncs, Casas explica que des de les postures que veuen la justícia i la mediació com dues maneres oposades

⁴ Traducció pròpia.

de resoldre els conflictes “s’afirma que la missió de la justícia seria la de decidir: d’una banda el dret, i de l’altra la violació del dret. En canvi en un procés de mediació (...)el conflicte: l’han creat junts i el tenen en comú. Com assenyala la mediatra francesa Jocelyne Dahan⁵ “el recurs a la justícia sembla ser una resposta als conflictes i als litigis que crea la il·lusió que la societat pot solucionar per ella mateixa els conflictes que haurien de ser responsabilitat de cadascú”. Una idea fonamental de la mediació és aquesta, que les persones que són protagonistes (sic, responsables) del conflicte han de ser-ho també de la seva gestió i resolució” (2010:11).

Resumint el que hem vist fins ara, podem dir que la mediació és una tècnica alternativa de resolució de conflictes que treballa sobretot en la millora de la comunicació i per tant funciona especialment bé en conflictes on la comunicació és l’eix central del conflicte. Per altra banda la mediació busca retornar el conflicte a les parts implicades, corresponsabilitzar-les i ajudar-les a trobar una solució que sigui satisfactòria per ambdues. Això implica que cada part ha de posar en pràctica les seves capacitats de negociació (capacitats que es dona per suposat que tenen), ja que la persona mediatra dirigeix el procés però no té capacitat de decisió i no es pot decantar per cap de les parts.

2. ELS TRES MODELS DE MEDIACIÓ

A l’hora de classificar les diferents variants o orientacions dins de la mediació, es distingeixen tres models o escoles principals. Tot i que sovint en la pràctica la línia divisòria entre els tres models no és tan clara, i sorgeixen altres combinacions.

2.1 Model tradicional lineal (Harvard).

Els màxims exponents d’aquest model son W.Ury i R.Fisher. Des d’aquest model, es defineix la mediació, com una negociació en la que intervé l’ajuda d’un tercer. Inspirada en les negociacions bilaterals en l’àmbit dels negocis, posa l’accent en la funcionalitat i té com a objectiu l’assoliment d’acords que siguin satisfactoris per ambdues parts, és a dir, on tots

⁵ “La médiation, les médiations”. Documents del CERME (Centre de Recherche et Médiation, veure <http://www.cerme.fr>) (document inèdit, no publicat). Citat a “Guia pràctica per a professionals municipals sobre la mediació familiar amb perspectiva de gènere.”

surtin guanyant. S'aplica la lògica del "jo guanyo- tu guanyes" la qual es presenta com més avantatjosa que la "jo guanyo- tu perds", ja que deixa la porta oberta a futures negociacions.

Entén el conflicte com un procés lineal ocasionat per un desacord, en base a un mateix objecte d'interès, el context no determina el conflicte. Busca apropar les posicions de les parts per tal d'arribar a un acord. En aquest model, l'èxit de la mediació està basat en la consecució de l'acord.

2.2 Model Transformatiu.

Creada per R.Bush i J. Folger cap al 1994, en el context de la teràpia familiar, centra l'objectiu en la transformació de les relacions dels participants. Entén el conflicte com un problema relacional, si la relació entre les parts es restableix, elles mateixes podran resoldre el conflicte. Busca que les parts adquireixin capacitats de gestionar i transformar els seus conflictes, restant importància a l'acord. L'objectiu no és necessàriament arribar a un acord com és el cas del model lineal, sinó que centra l'atenció en la relació de les parts, en recuperar aquesta relació, transformar-la i provocar una nova comunicació entre elles:

*"L'enfocament transformador, subratlla la capacitat de la mediació per promoure la revalorització i el reconeixement. Els mediadors orientats cap a la transformació del conflicte concentren l'esforç en l'intent d'habilitar a les parts a definir qüestions i a decidir elles mateixes les condicions de l'acord. Així com a ajudar les parts a comprendre millor cada una de les perspectives de les altres. La mediació transformadora ajuda a les parts a reconèixer i aprofitar les oportunitats de creixement moral presentades intrínsecament pel conflicte"*⁶ (Hoyos Alarte, 2007:21)

Entén el conflicte dins una causalitat circular, en la que causes i efectes es succeeixen contínuament.

2.3 Model Circular Narratiu o model de Sara Cobb.

És el més actual, apareix l'any 2000. La seva màxima exponent, Sara Cobb, terapeuta familiar dels Estats Units. Basat en un enfoc des de la psicologia sistèmica, utilitza tècniques

⁶ Traducció pròpia.

com la reformulació, la connotació positiva, la història alternativa. Compateix amb el model anterior la causalitat circular i incideix principalment en la comunicació.

En contraposició al model lineal, sosté que les parts arriben a la mediació amb un determinat ordre en el que es posicionen, i que és necessari posar una mica de caos en aquest ordre per arribar a alternatives. El mediador ha d'ajudar les parts a construir conjuntament una història alternativa afavorint així que les dues parts vegin el conflicte des del mateix angle. En paraules de la mateixa Sara Cobb *“la mediació és un procés de narració d’històries”*⁷ (Citat a Hoyos Alarte, 2007:23).

3. ÀMBITS DE LA MEDIACIÓ

Segons l'àmbit en que s'aplica podem trobar els següents tipus de mediació.

3.1 Mediació educativa o educacional:

S'anomena així el procés de prevenció dels conflictes que apareixen en els centres educatius o entre els agents educatius. Aquest tipus de mediació té com a objectiu prioritari millorar la convivència de la comunitat. Trobem dins d'aquesta categoria en primer lloc la mediació escolar, que és la que es dona en l'àmbit de la educació formal, normalment dins els centres educatius. Inclou tot tipus d'accions i formacions dedicades a millorar la convivència dins el centre, i sovint va acompanyada d'un servei de mediació en el que són els mateixos alumnes els que fan de mediadors.

3.2 Mediació internacional:

Fa referència a les mediacions que es duen a terme entre països en conflicte. Acostumen a donar-se en un context de conflicte bèl·lic o prebèl·lic, en aquests casos les persones mediadores acostumen a ser diplomàtics/ques reconeguts a nivell internacional.

⁷ Traducció pròpia.

3.3 Mediació comunitària o social:

Es denomina així la mediació que té lloc entre persones o grups de la comunitat, té l'objectiu de resoldre els conflictes quotidians que puguin aparèixer i crear o enfortint els llaços de la comunitat.

També reben el nom de mediació social, les intervencions que es donen entre les institucions públiques i determinats grups o comunitats.

3.4 Mediació intercultural:

Més flexible que altres tipus de mediació, ja que no només cobreix funcions de resolució de conflictes, sinó que també fa funcions de traducció i de intermediació entre població nouvinguda i institucions o altres grups de la comunitat. Aquest tipus de mediació incideix en accions concretes com la dinamització de determinats grups de nouvinguts, l'apropament i el coneixement entre grups i la informació i promoció de la defensa dels seus drets i deures.

3.5 Mediació laboral, empresarial o organitzacional:

És la intervenció medidora que tracta els conflictes que es donen a les empreses o les organitzacions. Tracta temes com les relacions de treball, les condicions laborals, etc i té l'objectiu de millorar les relacions dins de les organitzacions.

Normalment en aquest àmbit les mediacions es produeixen en els conflictes entre empresa i treballadors, empresa i proveïdors o empresa i clients.

3.6 Mediació penal:

Aquesta mediació està dins del que s'anomena justícia restaurativa i aborda la conciliació entre infractor i víctima i la reparació de la víctima. S'aplica sobretot en faltes i delictes lleus sense agressió en que l'infractor/a no té antecedents, i la majoria d'experiències s'han dut a terme amb menors infractors. L'acceptació del procés de mediació per part de l'infractor/a no implica assumptió de culpabilitat (Quintero Olivares, 2011:524).

3.7 Mediació familiar:

És la mediació que es dona en parelles en crisi o que han decidit separar-se o divorciar-se. Sovint s'entén que el conflicte és la ruptura de la parella, i treballa del present cap al futur, no es centra en les raons d'aquesta ruptura (això seria part més de la teràpia familiar).

Les accions que es duen a terme normalment són la negociació al voltant del repartiment dels bens comuns, els assumptes relacionats amb els fills com la custòdia o les pensions...

Haynes és un dels principals referents de la mediació familiar. *“La mediación familiar es una forma de poner fin al matrimonio sin convertir a los miembros de la pareja en adversarios. Este marco de trabajo ofrece la oportunidad de negociar su propio acuerdo de separación o divorcio, presuponiendo que la decisión de separarse o divorciarse ya ha sido tomada”* (Citat a Vinyamata, 2003:19).

Tal com es defineix en el Llibre Blanc de la mediació a Catalunya (2010:379):

“Podem definir la mediació com un mètode de gestió de conflictes en el qual un tercer, el mediador, sense poder de decisió, facilita que les parts cerquin punts de consens a les seves discrepàncies i construeixin respostes col·laboratives, a través del diàleg, la reflexió i la cooperació mútua. Aquesta definició (...) queda necessàriament vinculada a les particularitats i al context propi de la seva aplicació: les relacions familiars”.

Els dos tipus de mediació a que es faria referència quan es parla d'aplicar la mediació en els casos de violència de gènere, serien la mediació familiar i la penal dependent de si hi ha o no denúncia, però de moment les dues opcions estan prohibides per la llei.

4. PRINCIPIS I LÍMITS DE LA MEDIACIÓ.

Els/ les diferents autors/es (Haynes, Vinyamata, Redorta...), insisteixen en que tot i les bondats de la mediació no tot és mediable, i fins i tot presenten certes situacions en les que la mediació s'hauria de suspendre. Per tant és molt important tenir en compte quins són els límits de la mediació, i els requisits necessaris per tal que aquesta funcioni.

Els principis bàsics de la mediació en que tots els/les autor/es estan d'acord i que formen part de la mateixa definició de mediació són: Voluntarietat (per part de les parts)

neutralitat/ Imparcialitat (per part de la persona mediadora) confidencialitat (tant per les parts com per la persona mediadora). I després hi ha altres principis als que no tothom dona la mateixa importància, o es donen per suposat com són la igualtat de les parts i l'equilibri de poders. En aquests principis s'hi troben també implícites algunes de les limitacions de la mediació.

4.1 Voluntarietat:

Les parts han d'accedir voluntàriament a la mediació, això inclou que les parts hagin estat suficientment informades sobre el procés de mediació, i el que suposa. Aquest principi s'ha de mantenir al llarg de tot el procés, això vol dir que si en qualsevol moment una de les parts decideix no continuar, s'ha de respectar i aturar el procés de mediació.

A nivell pràctic i de manera informal, és sabut que quan una de les parts no vol participar en la mediació sovint se la intenta convèncer. En casos en que s'ha donat violència de gènere, aquest principi s'hauria de mirar amb més deteniment, ja que la persona que pateix la violència pot veure's pressionada a acceptar aquest procediment. En aquests casos s'ha d'advertir a la persona que està patint la violència dels perills que implica⁸ el procés de mediació.

4.2 Imparcialitat / Neutralitat

Alguns/es autors/es les diferencien i altres les tracten conjuntament. Aquest principi es refereix a la postura que ha de prendre la persona mediadora, que no pot decantar-se a favor de cap de les parts ni prendre cap decisió. Fernández afirma en relació a aquest principi i les seves limitacions que *"si has de triar entre ser justa o imparcial es para la mediació."*⁹

Un element que crea contradiccions envers aquest principi, és quan es diu que la persona mediadora ha de procurar equilibrar el poder de les parts, ¿es pot ser imparcial i neutral i a l'hora equilibrar la desigualtat de poder de les parts? Si es dona prevalença a la imparcialitat i la neutralitat, aleshores no es pot afavorir una de les parts per equilibrar el

⁸ New Hampshire Coalition Against Domestic and Sexual Violence. www.nhcadv.org/Mediation.cfm

⁹ Fernández, J. Ponència inèdita dins de les ponències del postgrau de la UB "Educació i conflicte: la mediació com a recurs" (2005)

poder. Per tant no es pot mediar en un conflicte on hi hagi desequilibri de poder de les parts, sense saltar-se aquest principi.

4.3 Confidencialitat

La confidencialitat afecta tant a la persona mediadora com a les parts, en el procés de mediació s'acorda també què és el que es dirà a les demés persones de l'entorn, però aquesta confidencialitat té límits "*Els límits de la confidencialitat per les persones mediadores, son el coneixement de delictes d'ordre públic, violència familiar o altres situacions de risc, desprotecció o perills reals que poguessin afectar directa o indirectament a les parts implicades en el conflicte*"¹⁰ (Hoyos Alarte, 2007:17)

Tot i que Hoyos deixa clar que la confidencialitat s'ha de trencar en qualsevol cas de maltractaments o violència, altres autors com Haynes donen un tracte diferent depenent si la violència és cap als fills o cap a la parella, en el primer cas coincideix amb Hoyos, però en el segon, en casos de violència cap a la parella, al·lega que no s'ha d'investigar el maltracte en totes les parelles ja que les parts no acudeixen a mediació per ser investigades, sinó per tractar altres temes,(Haynes, 1995:71). Aquesta és una actitud que va en contra del que recomana la llei 15/2009 del 22 de juliol de la mediació en l'àmbit del dret privat de Catalunya, en l'article 14. b) "*...La persona mediadora ha de prestar una atenció particular a qualsevol signe de violència, física o psíquica, entre les parts i, si escau, denunciar el fet a les autoritats judicials.*" D'altra banda Haynes demostra falta d'ètica professional alhora que està fent una mala pràctica, al no voler aclarir uns fets que poden estar posant en perill una de les parts i que influeixen directament en la mediació. Si hi ha maltractament, hi ha desequilibri de poder, i aquest desequilibri afecta negativament a tot el procés donant finalment un acord sense garanties.

4.4 Igualtat de les parts:

Un altre punt que té racons d'ombra és el de la necessària igualtat entre les parts. En les formacions per ser mediador/a és una de les idees principals, però no apareix en tots els llibres que parlen de mediació, de fet apareix molt poc. En alguns casos sembla que es dona per

¹⁰ Traducció pròpia.

suposada aquesta igualtat i en d'altres es dona a entendre o es diu clarament que és la persona mediadora l'encarregada d'equilibrar el poder entre les parts per tal que es doni aquesta igualtat. En aquest punt al meu entendre es dona una contradicció, que ja he comentat abans ¿Com pot la persona mediadora equilibrar el poder entre les parts si ha de mantenir-se neutral i imparcial? Si mes no sembla difícil. Al meu entendre la igualtat de poder entre les parts és imprescindible i estic d'acord amb el que afirma Rioseco (1999:593) quan diu: *“la igualdad de poder entre las partes, es un requisito esencial a fin de que las personas involucradas en la mediación puedan delimitar el problema, proponer salidas, debatirlas, negociarlas y acordar una solución a su conflicto en paridad de condiciones, de manera que la mediación, en cuanto a proceso y a su resultado, sea justo para ambas partes”*. Si aquesta igualtat entre les parts no es dona ja des d'un inici, la imparcialitat i la neutralitat el que faran és accentuar el desequilibri inicial. Per tant la falta d'igualtat de les parts ha de ser una de les limitacions.

4.5 Altres limitacions.

La principal limitació de la mediació la marquen les lleis. El primer límit que s'imposa a la mediació actualment és la legalitat, si s'ha produït algun delictes, aquest ha de ser tractat per la justícia.

D'altra banda també hi ha el que anomenen *“conflictos intractables”* Redorta en la seva classificació de tipologia de conflictes, entén com a *“intractables”* per la mediació els conflictes estructurals, és a dir aquells que tenen un origen polític o social i que la seva resolució supera en recursos i temps les possibilitats de les parts, i inclou dins d'aquest grup la violència de gènere.

5. MEDIACIÓ I PERSPECTIVA DE GÈNERE

Casas referint-se a la pràctica de la mediació familiar a França¹¹ denuncia una *“flagrant mancança d'anàlisi i recomanacions des d'una perspectiva de gènere”* també la Jurista xilena

¹¹ Tesina del master *“Politiques sociales et rapports sociaux hommes-femmes”*, Université Toulouse-Le Mirail, realitzada per Glòria Casas Vila, dins de l'equip de recerca Simone-Sagesse. El títol fou *“Médiation familiale et violence conjugale: Quelle formation pour quels enjeux?”* (2006-2007).

Luz Rioseco (1999:575) afegeix que *“La mediación, si no se aborda con perspectiva de género, puede significar la perpetuación de la desigualdad y de la violación del derecho al acceso a la justicia de las mujeres”*. I en el mateix sentit, Elvira Gracia Matas (Citat a Casas,2010:16): *“Tradicionalmente el abordaje de la familia ha estado exento de un análisis de género que pusiera de manifiesto la conexión que tienen los problemas de la familia con los estereotipos culturales relativos a los papeles asignados a los hombres y mujeres y con las relaciones de poder (...) La mediación familiar ha aceptado un modelo familiar donde no se cuestionan los roles tradicionales y las limitaciones que los mismos imponen a todos los miembros de la familia. Esta carencia afecta a la teoría, a la práctica y a la formación de las personas que van a practicar la mediación familiar”*.

D'altra banda, hem pogut veure que una de les activitats centrals de la mediació és la negociació *“Para la resolución de un conflicto, los participantes deben negociar una solución, la cual ya es en sí misma parte de las negociaciones”* (Haynes, 1995:11).

Munné (2003) en el seu article *Negociación en función de género*, ha criticat el tipus de negociació que es duu a terme en el procés de mediació, sobretot en el model lineal o de Harvard. Exposa que aquest model parteix d'una visió de la negociació occidental, masculina i protestant, on s'exclou la reflexió femenina i on es busca la cooperació per al benefici propi, pensar en l'altre amb l'objectiu de beneficiar-se. Segons ella Harvard deixa enrere tot el món intern i utilitza per a la negociació les habilitats de confrontació i lluita, típiques del rol masculí, desatenent les relacions interpersonals i la pertinença al grup, més típiques del rol femení. És el que Victoria Sau i Maria Jayme (1997) descriuen com a rol instrumental contraposat al rol expressiu. Per aquestes autores la sociabilitat està implícita en dos rols que són oposats. El rol instrumental seria l'home, orientat cap a l'assoliment de l'èxit i cap a la funcionalitat, en el que la sociabilitat és un mitjà per assolir una fita, mentre que el rol expressiu seria la dona, orientada a les relacions personals, que necessita de la sociabilitat per accomplir amb el seu rol, la sociabilitat és la fita en si mateixa.

El que fa el model de Harvard segons Munné, és assumir que l'únic rol útil per a la negociació/mediació és el rol instrumental, creant amb aquesta visió un model de negociació basat en les característiques d'aquest rol, que genera dubtes sobre les capacitats negociadores de les dones.

En aquest sentit és molt interessant el que Clara Coria (2008) en el seu llibre *las negociaciones nuestras de cada día* ens explica sobre les diferents capacitats negociadores d' homes i dones i com els rols de gènere ens imposen una determinada manera d'encarar les

negociacions. D'acord amb el que marca el rol, les dones mostren bones capacitats per negociar en benefici dels demés i poques capacitats per negociar en benefici propi. També és diferent la percepció social que es té de la negociació segons el gènere; mentre que en els homes negociar està ben vist i es fomenta, en les dones s'associa amb l'egoisme i/o el materialisme i està mal vista. La negociació està socialment renyida amb la imatge de la dona sacrificada i abnegada que "ho dona tot per els seus". Així doncs quan una dona es veu davant d'una negociació en que l'objectiu és el seu propi benefici, ha d'afrontar les dificultats afegides d'anar contra el que dicta el seu rol de gènere.

CAPÍTOL 2: CONFLICTE I VIOLÈNCIA.

1. LA DIFÍCIL DEFINICIÓ DE “CONFLICTE”

Al mirar de trobar una definició acurada de “conflicte”, veiem que no hi ha una sola definició que inclogui tot el que anomenem “conflicte”. Les definicions varien per una banda, depenent dels diferents àmbits o les diferents ciències socials des de les que s’estudia.

Redorta en la introducció del seu llibre *Como analizar los conflictos* (2004) expressa així les dificultats amb les que es va trobar al intentar analitzar i trobar una estructura comuna a tots els conflictes: “*hallé, muy pocos instrumentos disponibles y el conflicto se me aparecía como lo que es: una realidad muy compleja, muy multidisciplinar, un campo en construcción con una gran dispersión teórica en sus fuentes*” i fins i tot afirma “*no existe una teoría general de conflicto*”(2004:32). Al que Redorta es refereix és que no hi ha una teoria del conflicte prou general per incloure totes les tipologies. Són tantes i tan variades les teoritzacions i definicions del conflicte que es veu obligat a triar entre coherència o exhaustivitat, decantant-se per la primera. Això ens pot donar una idea de la confusa i difícil definició de conflicte. No obstant cal fer un repàs però a les línies definitòries principals.

Des de la psicologia es fa incís en el que s’anomenen conflictes intrapersonals, interpersonals i conflictes socials en relació a la persona, es tracta el conflicte individual. Per a Freud els conflictes intrapsíquics són inevitables i normals, ja que responen a dues instàncies psíquiques diferents, el desig i la realitat, les quals sovint tenen interessos contraposats, (Domínguez y García, 2003:6). Pel que fa als conflictes interpersonals, Lewin (1973, citat a Redorta,2004:28) els defineix com “*una situación en la que fuerzas que se oponen de modo simultaneo entre sí y con igual intensidad, actúan sobre un mismo individuo*”. Altres autors com Rubin, Pruitt i Hee (1986:5) passen al pla de la interacció entenent el conflicte com una diferencia d’interessos de les parts, que en les seves aspiracions normals, no pot ser assolida simultàniament.

Els models psicològics han estat criticats per pecar de reduccionistes, oblidant el significat social i el context social dels conflictes (Domínguez y García, 2003:7).

Galtung (1998) ens dóna una definició més elaborada i complexa, a mig camí entre la psicologia i la sociologia. Diferencia entre “disputa” la qual defineix com relativa a dos

persones que persegueixen el mateix objectiu, el qual és escàs. Distingeix també “dilema”, referint-se a una persona que busca assolir un objectiu incompatible. “Contradicció” la qual refereix als problemes existents entre un objectiu desitjat i la forma d’obtenir-lo i finalment “conflicte” al que defineix com un triangle format per la conjunció de les actituds i les assumpcions per un cantó, les contradiccions per un altre i per últim la conducta, amb un nivell latent (actituds i contradiccions) i un altre manifest (conducta).

Des de la sociologia s’estudia el conflicte en relació a la societat, és a dir el conflicte social, trobem per un cantó el que s’anomena Teoria del conflicte que ha estat definida per Giner (1998), com un enfocament sociològic que presta una especial atenció als conflictes, en comptes de fer-ho envers als processos d’integració, equilibri i consens. D’arrels majoritàriament marxistes (tot i que també es basa en autors molt anteriors), veu el conflicte com un element essencial, vertebrador de la societat, necessari per al canvi, que quan es mostra, visibilitza un procés de dominació i resistència. Per als teòrics/ques del conflicte, l’ordre social és mantingut per la força o l’amenaça d’aquesta i altres formes de dominació més subtils. Per tant des d’aquest corrent s’entén el conflicte com un enfrontament entre grups socials amb desigual poder.

Hi ha però un altre corrent de la sociologia, el funcionalisme, que pren com a eix central definitori de la societat, l’harmonia i el consens social universal, per tant per aquest corrent de la sociologia, el conflicte és un element distorsionador del funcionament harmònic de la societat, una anormalitat que s’ha d’eliminar.

En general les visions històriques de la sociologia presenten el conflicte com a negatiu i disruptor, mentre que altres aportacions com la que fa Georg Simmel (2010) des de la sociologia de l’antagonisme, més acceptades actualment, entenen el conflicte com un element positiu i cohesionador social.

Per una altra banda aquestes diferències en la definició també depenen del tipus de conflictes en els que posem el focus, segons el tipus de conflicte que s’estudii se’n deduiran unes característiques o unes altres. En les darreres dècades hi ha hagut un augment general de l’interès en l’estudi dels conflictes, (Vinyamata,2003) tan és així que ha donat lloc a una nova branca de les ciències socials, com és la conflictologia. Amb aquesta s’ha ampliat tant l’objecte d’estudi que al final sembla que qualsevol situació problemàtica o interacció humana són susceptibles de ser un conflicte.

Si trobem tantes dificultats per arribar a una teoria general comuna, potser vol dir que estem posant l'etiqueta de conflicte a coses que no són solament un conflicte, o en les que el conflicte no és l'eix central, o bé que hi ha conflictes tant diferents entre si que no poden ser entesos ni tractats de la mateixa manera.

Resumint el que acabem de veure, tenim alguns punts en comú entre les definicions. Podem dir que un conflicte generalment implica: disputa, (Redorta,2004;Fisas,2002) confrontació, (Redorta, 2004:38) enfrontament, (Bernal,2006;27) a vegades per un mateix interès i a vegades per interessos oposats,(Rubin; Pruit; Hee, 1986:5) (forces oposades) oposició, (Lewin, 1973 citat a Redorta, 2004:28) interacció: “un conflicte és un procés interactiu”(Fisas,2002:29) i reciprocitat (Maruani,2005:155).

En podem deduir doncs que hi ha una bidireccionalitat oposada ➡➠ hi ha dos parts (com a mínim) que s'enfronten per alguna cosa (comuna o diferent) i que es sobreentén que les parts tenen capacitat d'acció i decisió sobre el conflicte. Al meu entendre és imprescindible tenir aquest element en compte a l'hora d'analitzar les parts implicades en un conflicte. No es pot donar el mateix tracte ni entendre de la mateixa manera un conflicte on les parts tenen capacitat d'acció o un conflicte on es dona una relació de dominació d'una part sobre l'altre.

2. ORIGEN DEL CONFLICTE

Pel que fa a l'origen dels conflictes, Redorta resumint les aportacions de diversos autors/es, ens suggereix el següent quadre proposant cinc principals tipus d'origens o fonts de conflicte, encara que com ell mateix diu, n'hi pot haver més. En la part de dalt del quadre trobem les cinc principals fonts de conflicte, i en la part de baix la manera com es manifesten en la confrontació:

<i>Poder</i>	<i>Necessitats</i>	<i>Valors</i>	<i>Interessos</i>	<i>Percepció i comunicació</i>
Capacitat de Coacció	Cerca de satisfactors	Creences centrals	Objectius desitjats	Interpretació i expressió

Font: Redorta, J (2004:35)

3. DIFERENTS PERCEPCIONS DEL CONFLICTE SEGONS ELS DIFERENTS MODELS DE MEDIACIÓ.

3.1 Harvard o model lineal:

Aquesta escola es crea en un context que s'emmarca dins del món dels negocis, en una societat capitalista lliberal i en una cultura anglosaxona e individualista. El conflicte sorgeix degut als diferents interessos de les persones, per tant el conflicte, és un obstacle per a la satisfacció dels interessos de les parts. Connecta amb la visió funcionalista de la sociologia, centrada en els acords i el consens universal, en que s'entén el conflicte com un element distorsionador, com un obstacle que ha de ser eliminat.

El conflicte és lineal, té un principi i un final, i l'origen i la causa d'aquest és un desacord, produït per una diferència d'interessos o desitjos de les parts. S'ha de concretar i exposar aquest desacord, que no sempre es detecta a la primera, per poder-lo solucionar. Es considera que el conflicte no està determinat pel context per tant el que es busca, és desvincular les persones del conflicte, passar de posicions (què vols?), a interessos (per què ho vols?) i fragmentar el conflicte, per tal de trobar coincidències entre les parts, acostar-les i poder arribar a un acord (Alonso i Rodríguez, 2011:612).

3.2 Mediació transformativa:

Creada en el context de la teràpia familiar dins també de la cultura anglosaxona, entén el conflicte com un problema relacional, si la relació entre les parts es restableix, elles mateixes podran resoldre el conflicte. Parteix de les definicions de conflicte més relatives a la psicologia, referents als conflictes interpersonals.

Connectaria amb la teoria del conflicte (sociologia) en el sentit transformador que se li atribueix al conflicte, aquest ja no es un obstacle, sinó una oportunitat de creixement personal per transformar les relacions de les parts, però no comparteix amb aquesta la implicació de desigualtat de poder entre les parts en l'origen del conflicte, ni contempla la vessant estructural d'aquest. Assumeix una percepció més social del conflicte que el model anterior i el contextualitza en els aspectes relacionals. El conflicte es percep com a circular (té múltiples causes que es retroalimenten) en comptes de lineal com en el model de Harvard. També es considera que és "coconstruït" per les parts, és a dir que les dues parts tenen una quota de responsabilitat en el conflicte, que han d'admetre. (Hoyos Alarte,2007).

3.3 Circular Narrativa o model de Sara Cobb:

Basat en la psicologia sistèmica, i també emmarcat en la cultura anglosaxona. Entén que el conflicte és de les parts al igual que en el model anterior, però construït narrativament d'una manera diferent per cada una de les parts. El conflicte també és circular, (les causes es retroalimenten, creant un efecte circular causa -efecte), i és multicausal, els conflictes tenen múltiples causes. En aquest model també es considera que el conflicte és “coconstruït” per les parts (Hoyos Alarte,2007).

La mediació circular narrativa, es centra en millorar la comunicació i en la transformació de la narració del conflicte. Per tal de poder assolir l'acord, les parts han de construir una “història alternativa” una narració del conflicte conjunta i compartida.

Com podem veure, els diferents models de mediació adopten definicions envers els conflictes de caire individual, però no es contemplen els conflictes en la seva vessant estructural. Són concepcions del conflicte molt relacionades amb els interessos o amb els problemes de comunicació, *“la aparición de cualquier conflicto entre personas o grupos va íntimamente ligada a un problema de comunicación entre ellos, bien sea por un deterioro o ruptura de la misma, o bien por su ausencia”*(Senent, 2007:41). A trets generals defensa que si es solucionen els problemes de comunicació es poden solucionar els conflictes. Això deixa clar que la mediació és adient per aquells conflictes que s'originen per problemes de comunicació, o en aquells en què la falta de comunicació n'és l'eix principal. Podem deduir que si defineixen el conflicte com un problema d'incompatibilitat d'interessos (Harvard), un deteriorament de la relació (transformativa) o un problema de comunicació (circular), cada model de mediació és adient per als conflictes originats per aquests elements que defineix, però no per a conflictes amb altres característiques o orígens, com seria el cas dels conflictes estructurals o amb un origen en una desigualtat o abús de poder, ja que no s'estarien tenint en compte característiques essencials d'aquest tipus de conflictes, que quedarien invisibilitzades.

En el cas de la mediació familiar sovint s'entén que l'origen del conflicte és la ruptura de la parella (Bernal 2006). Es parteix doncs del moment de la ruptura i el que aquesta comporta, (assimilant el conflicte a un problema relacional o de comunicació) sense parar-se gaire en el que ha passat amb anterioritat a la ruptura. La mediació mira cap al futur. (Haynes,1995).

No queda clar però quina relació estableixen les diferents escoles de mediació entre conflicte i violència, ja que centren tota l'atenció en parlar de conflicte. Com a molt parlen de

conflictes violents, com una conseqüència d'un conflicte mal portat, amb el que es pot deduir que comparteixen la idea de que darrera de tota violència hi ha un conflicte individual subjacent. També parlen de maltracte, però no estableixen paral·lelismes, el tracten o bé com un tema a part fora dels límits de la mediació o com una conseqüència del conflicte.

4. DEFINICIÓ DE VIOLÈNCIA

Abans d'entrar en la definició concreta de la violència de gènere és interessant veure què ens diuen les definicions generals de la paraula violència, quina concepció es té de la violència a nivell bàsic. El concepte de violència socialment es relaciona sobretot amb la violència física. Si recorrem al diccionari per saber que vol dir violència, ens trobarem amb definicions que sobretot fan referència a la manifestació física d'aquesta, com per exemple el de la RAE on no apareixen definides ni la violència psicològica ni la violència estructural:

"1.f. Calidad de violento. 2. f. Acción y efecto de violentar o violentarse. 3. f. Acción violenta o contra el natural modo de proceder. 4. f. Acción de violar a una mujer."

Si mirem el Pompeu Fabra les accepcions que ens trobem són les següents:

*"1 f. [LC] **Força** o energia desplegada **impetuosament**. La violència del vent, de la tempesta, d'una **sotragada** sísmica. La violència d'un **cop**. **Empènyer-lo** amb violència. 2 f. [LC] per ext. **La violència d'una passió**, d'un desig. La violència d'una malaltia. 3 f. [LC] Abús de força. Usar de violència envers algú. Emprar la violència contra algú. Sofrir violència. Rebutjar la violència amb la violència. 4 [LC] fer violència a algú Fer-li **fer quelcom a la força**. 5 [LC] fer violència a un text Fer-li dir una cosa que no diu. 6 [LC] fer violència a una dona **Violar-la**. 7 [LC] fer-se violència Constrènyer-se amb **esforç** a fer quelcom. 8 [LC] violència de caràcter Facilitat a **deixar-se emportar per la ira**."*

En cap moment es defineix la violència com subtil, estructural o psicològica, sinó que en totes les accepcions està relacionada amb algun aspecte físic i/o rude, i és prou destacable la número 2. "La violència d'una passió" Que dona per suposat que la passió i la violència estan relacionades.

Però aquesta definició de la violència com casi exclusivament física es contradiu amb el que afirma la psicòloga Marie-France Hirigoyen (2006:25), quan parla concretament de la violència de gènere:

“La violencia física y la violencia psicológica están vinculadas: ningún hombre se pone a pegar a su mujer de un día para otro [...] La mayoría de los cónyuges violentos prepara primero el terreno aterrizando a su compañera. La violencia física no se produce sin que haya habido antes violencia psicológica. No obstante, la violencia psicológica sola como se da en el caso de la violencia perversa puede causar grandes estragos. Muchas víctimas afirman que es la forma de abuso más difícil de soportar en el marco de la vida en pareja.”

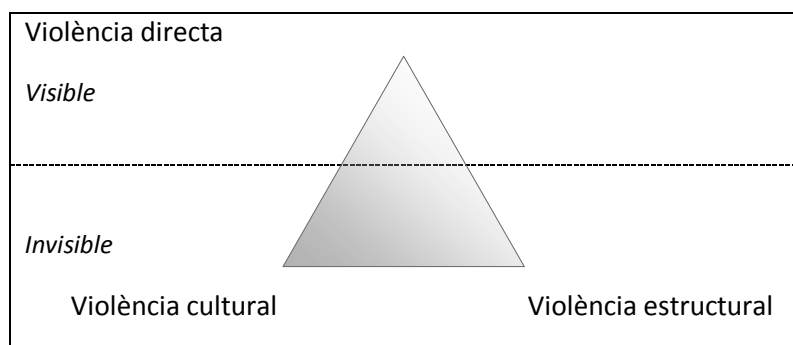
Hirigoyen defineix la violència psicològica com una sèrie d'actituds i paraules destinades a denigrar o negar la manera de ser de l'altre persona, aquestes actituds o paraules tenen l'objectiu de ferir, atemorir o desestabilitzar a l'altre persona per tal de sotmetre-la, controlar-la i mantenir el poder. És un maltractament molt subtil, ja que segons Hirigoyen, les víctimes sovint afirmen que el terror comença amb una mirada despectiva, una paraula humiliant o un to amenaçador. Es tracta, sense donar ni un sol cop, d'incomodar a l'altre persona, fer-la sentir insegura, crear una tensió, atemorir-la...per tal de *“demostrar ben bé el poder que un té”* (2006:25)

Per tant no podem parlar només de violència física, ni considerar-la la més important, ja que hi ha altres tipus de violència igual o més destructives, com és la violència psicològica i/o moral.

Hem de recórrer doncs a autors/es que han estudiat específicament el concepte de “violència”, per trobar una definició més àmplia, que ens serveixi per incloure altres tipus i manifestacions d'aquesta. Galtung per exemple, un dels referents en l'estudi dels conflictes, la violència i la pau, rebutja una definició restringida de la violència (1985:30) per explicar els problemes que això suposaria, fa el paral·lelisme entre pau i violència, segons ell la pau es pot entendre com l'absència de violència. Si acceptem una definició restringida de violència com és el cas de la violència física estarem acceptant que tot el que no és violència física és pau, i estarem invisibilitzant gran part de les formes que pren la violència, com poden ser per exemple, la violència estructural i la cultural.

Per a Galtung: *“la violencia está presente cuando los seres humanos se ven influidos de tal manera que sus realizaciones efectivas, somáticas y mentales, están por debajo de sus realizaciones potenciales.[...] La violencia quedaría así definida como la causa de la diferencia entre lo potencial y lo efectivo...la violencia es aquello que aumenta la distancia entre lo*

potencial y lo efectivo, y aquello que obstaculiza el decrecimiento de esa distancia". (1985:30-31). És a dir que la violència es dona quan, per raons externes a la nostra voluntat no som o no tenim, allò que potencialment podríem ser o podríem tenir. A més a més divideix la violència en tres dimensions que formen un triangle, que són la violència directa, (que és visible), la violència estructural i la violència cultural, (que no són visibles) i que representa de la següent manera (1998:15):

Per a Adela Cortina (1998:30) la violència pot tenir tres funcions diferents que no tenen entre sí, la mateixa valoració ètica:

"una función expresiva, en virtud de la cual una persona ejecuta acciones violentas por el puro placer de realizarlas, por el disfrute que le proporcionan; una función instrumental, que consiste en utilizarla como medio para alcanzar una meta; y una función comunicativa, en el sentido de que quien recurre a la violencia pretende transmitir un mensaje"

5. VIOLÈNCIA DE GÈNERE

5.1 Definicions.

Pel que fa als organismes internacionals, prendré coma a referència la definició donada en la Declaració sobre la eliminació de la violència contra la dona de l'Assemblea General de la ONU:

"Artículo 1

A los efectos de la presente Declaración, por "violencia contra la mujer" se entiende todo acto de violencia basado en la pertenencia al sexo femenino que tenga o pueda tener como resultado un daño o sufrimiento físico, sexual o psicológico para la mujer, así como las amenazas de tales actos, la

coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si se produeixen en la vida pública com en la vida privada.

Artículo 2

Se entenderá que la violencia contra la mujer abarca los siguientes actos, aunque sin limitarse a ellos:

a) La violencia física, sexual y psicológica que se produzca en la familia, incluidos los malos tratos, el abuso sexual de las niñas en el hogar, la violencia relacionada con la dote, la violación por el marido, la mutilación genital femenina y otras prácticas tradicionales nocivas para la mujer, los actos de violencia perpetrados por otros miembros de la familia y la violencia relacionada con la explotación;

b) La violencia física, sexual y psicológica perpetrada dentro de la comunidad en general, inclusive la violación, el abuso sexual, el acoso y la intimidación sexuales en el trabajo, en instituciones educacionales y en otros lugares, la trata de mujeres y la prostitución forzada;

c) La violencia física, sexual y psicológica perpetrada o tolerada por el Estado, dondequiera que ocurra.”

A nivell estatal tenim a l'article 1 de la LO 1/2004 “de 28 de diciembre, de Medidas de protección integral contra la violencia de género” la següent definició:

“La violencia que, como manifestación de la discriminación, la situación de desigualdad y las relaciones de poder de los hombres sobre las mujeres, se ejerce sobre éstas por parte de quienes sean o hayan sido sus cónyuges o de quienes estén o hayan estado ligados a ellas por relaciones similares de afectividad, aun sin convivencia.”

I a nivell autonòmic, la violència de gènere o violència masclista és segons la definició de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista en el seu article 3 a):

“la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat”.

Un tret a destacar és que la definició de violència masclista inclosa en la Llei catalana és més àmplia que la de violència de gènere que trobem en Llei 1/2004 LOVG ja que inclou diverses formes de violència envers les dones que no es limiten a l'àmbit familiar/parella.

Resumint, podem dir que en tota situació de violència de gènere hi ha implícita una relació de dominació i desigualtat de poder dels homes sobre les dones, resultat de la discriminació i desigual relació de poder que tenen en la societat dones i homes. Això vol dir que té un caràcter estructural molt important.

5.2 El cicle de la violència

La investigadora Nord Americana Leonore Walker va descriure l'any 1979 el cicle de la violència. Leonore mentre treballava en una casa d'acollida per a dones que patien violència de gènere, va observar que moltes descrivien un procés amb un patró molt semblant, que a més a més tenia una forma cíclica. Aquest cicle de la violència descrit per Walker, ens ajuda a entendre com es produeix i es manté la violència dins de la parella. Consta de tres fases: la fase de tensió, la fase d'agressió i la fase de conciliació.

La primera, *la fase de tensió*, es caracteritza per una escalada gradual de la tensió que es manifesta en actes que augmenten la fricció i els conflictes en al parella. L'home violent, en aquesta fase es mostra hostil, però no de manera explosiva. La dona en aquesta fase intenta calmar, complaure o almenys no fer allò que el pugui molestar, en la creença (irreal) de que ella pot controlar la agressió. Però la tensió seguirà augmentant fins arribar a la següent fase.

La segona, *la fase d'agressió*, és també la més visible, ja que és en aquesta fase en la que es solen fer les denúncies o es decideix a explicar el que està passant. En aquesta fase, explota la violència psíquica, física y/o sexual.

I la tercera, *la fase de conciliació* o "*lluna de mel*". En aquesta l'home violent es penedeix, demana perdó, li fa promeses de que canviarà o li fa regals... mostrant-li el seu "cantó bo" i fomentant en ella l'esperança de que pot arribar a canviar. Aquest moment suposa un reforç positiu per tal que la dona mantingui la relació (Nogueiras, 2004:47-48). S'ha de dir que el fet que socialment la dona sigui la responsable de l'harmonia familiar i de mantenir la família unida, entre altres (dependència econòmica...), contribueix a que aquesta accepti el perdó de l'home violent.

Per a la psicòloga francesa Marie-France Hirigoyen, no tots els casos de violència són cíclics, Hirigoyen parla també de la *Violència perversa*, un tipus de violència, més insidiosa, subtil i permanent, que es caracteritza per una hostilitat constant. No té grans explosions, com és en el cas anterior (cosa que fa que des de l'exterior sembli que tot va bé), sinó que recorre a

formes de violència psicològica com són petits atacs verbals, en privat o davant d'altres, insults, mirades de menyspreu i/o una freda distància, entre d'altres, que es poden anar intensificant progressivament. Existeixen també formes intermèdies que Hirigoyen anomena "cíclicament perverses" (2006:53-55).

5.3 La violència de gènere des dels feminismes

Per entendre bé el que és i què implica la violència de gènere o violència masclista (és a dir tot tipus de violència envers les dones, per el fet de ser dones), hem de recórrer al moviment feminista en les seves diverses tendències i en la seva història. El feminisme (o feminismes), com a moviment i com a teoria han fet un llarg recorregut per tal de visibilitzar la violència envers les dones i arribar a definir-la com un problema social i polític; descobrir i desarticlar les formes de legitimació que s'han mantingut tant culturalment com acadèmicament al llarg de la nostra història. Com diu De Miguel *"La visió tradicional, és a dir patriarcal d'aquest tipus de violència, ha oscil·lat i oscil·la entre la seva consideració com a quelcom normal y necessari en el sentit de natural, ancorat en la naturalesa diferent dels sexes i en les seves relacions personals, a la seva consideració com un problema patològic en els casos més greus"* (De Miguel, 2005:232). Precisament, la principal dificultat en la lluita contra la violència envers les dones ha estat i és encara la seva legitimació social. Tan és així que en un moment com va ser la il·lustració (que encara avui serveix de referent) en què s'imposà l'ús de la raó i en què l'ús de la violència es va anar deslegitimant progressivament com a mitjà per resoldre els conflictes, la violència de gènere es mantingué i es recolzà. Segons exposa Luisa Posada (2001), la violència contra les dones entra com a referent normatiu en el discurs de la modernitat i en paraules de De Miguel: *"Así lo instituyeron indirecta o directamente algunos de los grandes filósofos contractualistas como Locke, Rousseau y Kant, estableciendo la inferioridad de las mujeres respecto de los varones, su eterna minoría de edad y la consecuente obediencia y sumisión a las ordenes y deseos de sus mentores"* (2005;236).

És des dels feminismes doncs, des d'on s'ha estudiat més i amb més profunditat aquesta problemàtica. I és des dels feminismes des d'on més s'ha lluitat i teoritzat per visibilitzar, reinterpretar i deslegitimar la violència de gènere, en totes les seves manifestacions i en tots els àmbits. Sense aquesta labor no s'hauria pogut arribar a incloure en una llei la definició anterior, i de fet segurament tampoc no existiria cap llei en aquest sentit.

5.4 Una mica d'història

La lluita contra la violència de gènere comença en els inicis de la il·lustració amb la lluita col·lectiva de les dones per ser reconegudes com a subjectes “*solo un sujeto a quien se reconoce plena autonomía puede ser golpeado y violado <<contra su voluntad>> , contra su consentimiento*” (De Miguel,2005. Vigarello,1999). Es forja un moviment activista que reivindica el dret a l'espai públic (dret a la educació, al treball assalariat i a la ciutadania).

Al segle XIX apareixen les primeres denúncies del matrimoni com un espai perillós per a les dones, tot i que son testimonis escassos. En el llibre publicat l'any 1852, *La demanda de la mitad de la raza humana, las mujeres*, William Thompson i Ana Wheeler (2000), comparen directament la situació de les dones amb l'esclavitud (prenent com a referent les dones angleses de classe mitja) ja que les dones gaudeixen de la mateixa protecció legal que els esclaus, només estan protegides davant de violència o abusos externs. Per aquests autor i autora la situació de les dones és fins i tot pitjor que la de les persones esclaves ja que a més a més de l'escassa protecció legal, les mullers viuen aïllades en el que ells anomenen “establiments aïllats de criança” això les deixa en una completa indefensió, i per educació i opinió pública es veuen obligades fins i tot a doblegar la seva ànima per l'amo, i a humiliar tota veu pròpia i tot indici d'autodeterminació.

El feminisme radical nord americà de la època, va emprendre una lluita contra l'alcohol per la seva relació amb la violència de gènere i l'anglès contra la prostitució a la que es va qualificar “d'esclavitud blanca” (Evans, 1980, i Robotham,1980). El grau de legitimació de la violència de gènere es pot valorar en l'afirmació de John Stuart Mill filòsof feminista de l'època, de que en l'Anglaterra del XIX un respectable cavaller anglès podia matar la seva dona sense témer cap càstig legal per tal fet.

Però no és fins als anys 60 en que sota l'eslògan “*lo personal és polític*” es produeix un canvi en el propi concepte de lo polític, que és ampliat per les feministes radicals, a tot tipus de relacions estructurades per el poder, com les que es donen entre homes i dones.

El feminisme radical elabora un marc estructural des del que explicar el sentit i les dimensions de la violència contra les dones (Amorós i de Miguel, 2005), i elabora el concepte de patriarcat. Amb el concepte de patriarcat s'evidencia un sistema de dominació independent dels altres i basat en el sexe. “*el sistema patriarcal presenta formes d'opressió i legitimació*”

pròpies i diferents, no només relacionades amb la desigualtat en l'esfera pública, sinó molt fonamentalment amb les pràctiques que tenen lloc en l'esfera privada" (De Miguel, 2005:238)¹²

Millett en el seu llibre *Política sexual* publicat l'any 1975, identifica la invisibilització de la violència de gènere *"los casos presentes se interpretan como <<extravíos individuales, patológicos o excepcionales que carecen de significado colectivo>>"* i com el patriarcat la legitima *"No estamos acostumbrados a asociar el patriarcado con la fuerza. Su sistema socializador es tan perfecto, la aceptación general de sus valores tan firme y su historia en la sociedad humana tan larga y universal, que apenas necesita el respaldo de la violencia"*. No obstant Millett continua *"al igual que otras ideologías dominantes, tales como el racismo y el colonialismo, la sociedad patriarcal ejercería un control insuficiente, e incluso ineficaz, de no contar con el apoyo de la fuerza, que no sólo constituye una medida de emergencia, sino también un instrumento de intimidación constante"* (Millett, 1975:58).

Segons el marc interpretatiu que construeix Millett, la violència contra les dones deixa de ser un fet o un problema personal entre agressor i víctima per definir-se com a violència estructural sobre el col·lectiu femení. *"la violencia tiene una función de refuerzo y reproducción de sistema de desigualdad sexual"* (de Miguel,2005;239)

Una altra autora destacada de la època Susan Brownmiller en el seu llibre *Contra nuestra voluntad* (1981), denunciava la por a la violació com un altre dels mecanismes de control de la societat patriarcal sobre les dones. Explica com la por a la violació condiona el comportament quotidià de totes les dones, tant les que ho han patit com les que no, i com en aquest sentit totes en són víctimes.

La clau del plantejament feminista no és que tots els homes són violadors en potència, sinó que la violació forma part d'un sistema de dominació, és un dels mecanismes utilitzats per aquest i per tant no ens interessa només la figura del violador, sinó també la opinió pública i les respostes judicials. Tradicionalment les sentències han culpabilitzat a les víctimes (Osborne,2001) i la opinió pública, també formada per dones, tradicionalment ha trivialitzat la agressió i ha dubtat de la falta real de consentiment (De Miguel,2005:240).

La lenta però progressiva irrupció de les dones en totes les esferes de la vida pública, amb una progressiva també acceptació dels marcs d'interpretació feministes, ens ha dut en les

¹² Traducció pròpia.

darreres dècades a una deslegitimació de la violència envers les dones i a la seva reconceptualització com un problema social. Per completar aquest procés s'han concretat polítiques reivindicatives centrades tant en mesures preventives com punitives. La inclusió de nous tipus penals no ha estat unànimement compartida. Degut a la heterogeneïtat en postures i estratègies del moviment feminista, hi ha postures com la d'alguns grups de feminisme de la diferència que rebutgen la llei perquè no hi confien, la veuen feta "per els homes i per als homes". Tot i que cap grup considera que la penal sigui la única via per eradicar la violència de gènere, es reconeix el valor simbòlic del càstig, ja que les conductes que no estan penades (penalment) no es consideren especialment greus. Aquest és per altra banda un dels perills que conté l'aplicació de la mediació en els casos de violència de gènere en la parella, que es despenalitzin aquests casos i per tant es tregui importància a certes conductes en relació a la violència de gènere.

Per últim, per tal d'entendre el fenomen de la violència de gènere, és interessant també veure quines línies d'investigació s'han obert, quins camins teòrics s'han recorregut. A aquest nivell es donen tres línies bàsiques d'investigació:

-Treballs orientats a demostrar que no hi ha res de natural ni patològic en la violència de gènere. Per exemple veient la diferència entre agressivitat i violència. Les persones agressives ho són amb qualsevol i en qualsevol moment. En canvi quan es tracta d'agressors de dones, sovint són persones molt ben considerades en el seu entorn, ja que no són persones agressives. Aquest estudi entre d'altres han demostrat que la violència és apresada, i que també s'aprèn a suportar-la.

-Altres treballs d'investigació que tracten d'acotar l'extensió, l'abast i la gravetat del fenomen. Entrarien en aquesta línia també les àmplies discussions sobre la designació *violència de gènere* i d'altres més centrats en dades estadístiques.

-I per últim, una altra línia d'investigació encaminada a mostrar els testimonis directes de les dones, de les persones que han estat víctimes de la violència de gènere. Un exemple d'aquest és el llibre *La voz de las invisibles* (Bosch i Ferrer, 2002) que busca entre altres coses aportar llum a les preguntes ¿per què maltracten els homes? I ¿per què aguanten les dones? I a eliminar els mites que s'han construït al voltant d'aquestes.

6. RELACIÓ ENTRE VIOLÈNCIA DE GÈNERE I CONFLICTE

La confusió entre violència de gènere i conflicte (concretament conflicte conjugal) és recurrent, i els factors són diversos, però generalment parteix d'un desconeixement total del fenomen de la violència de gènere, ignorant-ne el factor social/estructural, (d'altra banda també hi ha postures que tendeixen deliberadament a frivolitzar la realitat de la violència de gènere, recolzant-se en les creences patriarcals, en les que no em centraré ara).

Els punts en comú entre violència de gènere i conflicte varien molt segons la definició de conflicte que triem. Tot i no ser exactament el mateix, les definicions de conflicte que tenen més en comú amb la violència de gènere, són les marxistes/materialistes, dins de la teoria sobre el conflicte social, com hem vist abans, aquestes definicions inclouen per una part la relació implícita de dominació i resistència com a causa i origen del conflicte, i per altra banda el factor estructural.

No obstant les definicions de conflicte que s'utilitzen en els diferents models de mediació que hem vist, no inclouen ni el factor estructural ni la relació de dominació/resistència, (o desigualtat de poder), per tant el conflicte tal com s'entén en la mediació no pot ser equiparat ni a violència ni a violència de gènere.

Vicenç Fisas, un referent en cultura de pau i gestió de conflictes, fa la seva pròpia distinció entre conflicte i violència: *"El conflicto[...]Es una construcción social, una creación humana diferenciada de la violencia"* però la diferencia que estableix, *"puede haber conflicto sin violencia pero no violencia sin conflicto"* (2002:30), no pot ser aplicada al cas de la violència de gènere (ni a cap violència estructural) ja que com hem vist segons la teoria social del conflicte seria al contrari, el conflicte ve donat per una violència estructural prèvia en forma de sotmetiment d'un grup social per part d'un altre, *"El postulado principal de la teoría del conflicto no es que la sociedad se encuentre en todo momento en conflicto, cuando se manifiesta un conflicto es porque se está presentando un proceso de dominación y resistencia"* (González y Mercado, 2008:199).

Aquesta diferenciació de Fisas contribueix a la confusió entre conflicte i violència de gènere ja que dona a entendre que darrera de tota violència, hi ha un conflicte, i en conseqüència que qualsevol violència pot ser resolta com es resol un conflicte.

La violència de gènere, per la seva complexitat, no ens permet equiparar-la a un conflicte. Moltes de les característiques dels conflictes no ho són de la violència de gènere, no és un procés interactiu en que les dues parts formen l'acció, en aquest cas una part actua i l'altre rep, no hi ha bidireccionalitat en l'acció, sinó una marcada unidireccionalitat Agressor ➡ víctima. En paraules de la demògrafa francesa Maryse Jaspard (a Maruani, 2005:155):

“El conflicte es manifesta principalment a través de disputes, que poden degenerar en discussions conjugals reiteratives; és una modalitat relacional que implica la reciprocitat entre els protagonistes (...) l'agressivitat verbal, també física, és compartida per homes i dones. Però en les situacions de violència, la constatació sociològica és que les dones en són les principals víctimes”.

I com explica G. Casas (2010:37) citant al doctor Luís Bonino(2004) que treballa des de fa més de quinze anys en un centre d'acollida d'homes violents, *“la violència masclista no és el resultat d'un estat emocional intens (agressivitat, manca de control o crisi de comportament) sinó que és un procés específic vinculat al gènere. Es caracteritza per la repetició, l'acumulació de violències (psicològiques, físiques, sexuals) i una dominació moral de la dona víctima. S'intensifica en moments concrets com la ruptura o l'embaràs”*¹³.

En relació a la diferència entre conflicte conjugal i violència de gènere, Hirigoyen posa l'accent més en les intencions que en els fets, i fa la següent apreciació:

“Donde no hay más que un conflicto, aunque pueda haber gritos, platos rotos e incluso empujones, existe una relación igualitaria a pesar de todo, una simetría entre los dos miembros de la pareja. Lo que permite distinguir la violencia conyugal de un simple conflicto de pareja, no son los golpes o las palabras hirientes, sino la asimetría en la relación. En un conflicto de pareja, se conserva la identidad de cada uno y se respeta al otro en tanto que persona, cosa que no sucede cuando lo que está en juego es dominar y aplastar al otro.”(2006:15).

Confondre la violència de gènere amb els conflictes conjugals no és innocu. Aquesta confusió comporta perills, el perill de fer marxa enrere i retornar la violència a l'àmbit privat, deixant a les dones en una major desprotecció, i el perill de no veure realment amb que s'està tractant i per tant fer una mala intervenció que es traduiria en un major patiment per les dones que estan en situació de violència.

¹³ Traducció pròpia.

CAPÍTOL 3: CONTEXT LEGISLATIU

Quan parlem de mediació en casos de violència de gènere, o violència masclista en l'àmbit de la parella o ex parella, hem de tenir en compte que hi intervenen tres àmbits normatius diferents. Per un cantó, tenim la legislació envers la violència de gènere o masclista, segons si parlem de la Llei Orgànica 1/2004 “de 28 de diciembre, de Medidas de protección integral contra la violencia de género” a nivell estatal o de la Llei 5/2008, del 24 d'abril del dret de les dones a eradicar la violència masclista, a nivell autonòmic a Catalunya. Per una altra banda tenim el Codi Penal que queda modificat en alguns dels seus articles per la ja esmentada 1/2004 LOVG amb la qual cosa s'introdueixen tipus específics en alguns supòsits de violència de gènere en matèria penal, això vol dir que la Llei 1/2004 LOVG parla de la prohibició de la mediació penal, que formaria part d les mesures de “justícia restaurativa” . I per últim tota la legislació envers la mediació, concretament la mediació familiar, en aquest sentit hem de tenir en compte la Llei 1/2001, del 15 de març de mediació familiar de Catalunya, la 15/2009, del 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat de Catalunya, i el llibre Blanc de la mediació.

Veiem doncs com s'interrelacionen aquestes diferents legislacions i les discussions que susciten.

1. VIOLÈNCIA DE GÈNERE, CODI PENAL I MEDIACIÓ

A nivell internacional, la ONU es va posicionar a favor de la prohibició de la mediació en casos de violència, en el document anomenat *estratègies per a lluitar contra la violència domèstica*, elaborat a Nova York el 1997, concretament en l'apartat D.9 del capítol tercer, titulat “Millors del sistema de justícia penal” on s'afirma:¹⁴

- *La mediació, més que el sistema penal, suggereix que la violència domèstica no és un delictes o que és un delictes menys greu.*
- *El procés no ofereix la seguretat de què l'acusat assumeixi la responsabilitat de la violència (i les víctimes corren el risc que la violència es repeteixi).*

¹⁴ Veure <http://www.nodo50.org/mujeresred/violencia.htm>

- *La mediació pot exigir que les víctimes modifiquin la seva conducta, el que sembla donar a entendre que comparteixen la responsabilitat de la violència, i que recau en elles la responsabilitat de posar fi a la conducta violenta de l'home.*
- *La igualtat implícita entre l'agressor i la víctima no és apropiada: al haver-se comès un acte de violència, la víctima ha estat tractada de forma poc equitativa. És possible que les víctimes no sàpiguen portar el seu cas pel seu propi compte.*
- *La mediació no permet determinar els fets del cas.*

A l'estat Espanyol la violència de gènere, com ja s'ha dit, està regulada per la llei 1/2004 LOVG aquesta llei, com es pot llegir en l'article 1, té per objecte actuar contra la violència de gènere, entesa aquesta com la que es dona en l'àmbit de parella o familiar, contra les dones, com a manifestació de la discriminació i les relacions de poder dels homes sobre les dones. Per assolir-ho estableix mesures de protecció integral que inclouen la prevenció, les sancions i la assistència a les víctimes.

La prohibició de la mediació en casos de violència de gènere en aquesta llei és clara i rotunda expressada així: "*En todos estos casos está vedada la mediación*", referint-se a tots els casos esmentats en l'article 44, que addiciona un article 87 a la LO 6/1985, "*de 1 de julio, del Poder Judicial*" Referint-se tant a les competències penals com civils dels jutjats de Violència contra les dones.

A Catalunya, tot i que la Generalitat no té competències a nivell penal, ha plasmat les seves línies d'actuació envers la violència masclista en altres àmbits, com l'administratiu i el social, en la llei 5/2008 *del dret de les dones a eradicar la violència masclista*. Un dels trets importants d'aquesta llei, com diu Bonet, és que intenta construir el dret de les dones a viure en un món sense violència masclista com un dret subjectiu exigible front l'Administració pública catalana, i com a garantia de que aquest dret no serà vulnerat per la mediació, la prohibeix en els supòsits de violència masclista (Bonet, 2010:62). Aquesta prohibició la trobem expressada en l'article 7.p) i trobem a més a més una referència expressa de la prohibició dirigida a les persones professionals en el article 61.2 :

"Les persones professionals que treballen en un servei tècnic de punt de trobada no han d'aplicar tècniques de mediació en els supòsits en què resti acreditada qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella o el familiar."

En la disposició vuitena d'aquesta llei es modifica també la que va ser la primera llei de mediació de Catalunya i que va ser també pionera a l'Estat espanyol, la llei 1/2001, de mediació familiar de Catalunya:

«S'afegeix un nou article, el 22 bis, a la llei 1/2001, del 15 de març, de mediació familiar de Catalunya, amb el text següent: «Article 22 bis. Límit a la mediació»

«S'ha d'interrompre o, si escau, no s'ha d'iniciar qualsevol procés de mediació de parella o familiar en què estigui implicada una dona que hagi patit o pateixi violència física, psíquica o sexual en la relació de parella.»

La llei 1/2004 LOVG com ja s'ha introduït, modifica també el Codi Penal. En el Capítol IV introdueix mesures de naturalesa penal entre elles un tipus agreujat de lesions en funció de la relació entre l'agressor i la víctima (parella, ex-parella...) amb la intenció de *“donar una resposta ferma y contundent i mostrar fermesa plasmant-la en tipus penals específics”*¹⁵ (apartat III exposició de motius de la 1/2004 LOVG). En paraules de Bonet (2010:63):

“La violència de gènere en la seva expressió més manifesta i greu és, en virtut dels articles 148.4 i 153 del Codi penal, constitutiva de delictes directament relacionats amb la lluita per la eradicació de la violència de gènere tal i com consta en l'art. 1 de la L.O 1/2004.

En aquests articles es preveuen, d'una banda l'agravació de la pena en funció de la relació intersubjectiva d'autor i víctima en els delictes de lesions introduïdes i interpretades a partir de l'esmentat art. 1 L.O. 1/2004 (art. 148.4 C.p.). I de l'altra, converteix en delictes via “mandat legislatiu” aquelles conductes que per la seva natura eren constitutives de falta quan es donen en un supòsit de fet dels compresos en les prototípiques lesions de la violència de gènere recollida en l'art. 153 C.p.”

Aquesta modificació del Codi Penal, és una de les parts més polèmiques de la llei i la que ha estat més criticada, discussions que comentaré en el següent apartat.

Pel que fa a la mediació, aquesta ha estat fortament impulsada a nivell Europeu des de finals dels anys 90. Hi ha hagut des de Europa un gran interès en desenvolupar les mesures alternatives de resolució de conflictes, fent un gran esment a la mediació, prova d'això són les recomanacions R (98) 1, sobre Mediació Familiar i R(99) 19, sobre mediació en matèria penal del Consell de Ministres que insten als estats membres a promocionar la mediació tant en l'àmbit del dret privat amb la mediació familiar com en l'àmbit penal amb la mediació penal.

¹⁵ Traducció pròpia.

Així com la *Decisión Marco del Consejo de la Unión Europea de 15 de Marzo de 2001*. Artículo 17 que versa així: “*los Estados miembros procurarán impulsar la mediación en las causas penales para las infracciones que a su juicio se presten a este tipo de medida*”

Tot i així en el darrer Conveni del Consell Europeu sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica, en l'article 48.1, es prohibeix la mediació “*Las Partes adoptarán las medidas legislativas o de otro tipo necesarias para prohibir los modos alternativos obligatorios de resolución de conflictos, incluidas la mediación y la conciliación, en lo que respecta a todas las formas de violencia incluidas en el ámbito de aplicación del presente Convenio.*”

Tot i que fins ara hem vist que les prohibicions de mediar en casos de violència de gènere eren clares en els tres àmbits, en algunes de les normatives més recents en mediació com és la llei 15/ 2009, del 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat de Catalunya es mostra una flexibilització d'aquesta. A l'article 6, que regula la tramitació d'un procés de mediació en casos de violència de gènere diu que:

*“1. La persona mediadora exerceix la seva funció amb imparcialitat i neutralitat, tot **garantint la igualtat entre les parts**. Si cal, ha d'interrompre el procediment de mediació mentre la igualtat de poder i la llibertat de decidir de les parts no estigui garantida, especialment com a conseqüència de situacions de violència. En tot cas, **s'ha d'interrompre o, si escau, paraitzar** l'inici de la mediació familiar, si hi ha implicada una dona que ha patit o pateix qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella o en l'àmbit familiar objecte de la mediació”.*

D'entrada es pressuposa una igualtat entre les parts que no és real, i que la persona mediadora no pot garantir. Per altra banda com observa Casas (2010:22): “*A partir d'ara es contempla la possibilitat de paraitzar o interrompre els processos de mediació en els supòsits de violència de gènere, és a dir, podran tornar a començar. En cap cas es regula la possibilitat de prohibició de tramitació ni inici del mateix en aquests supòsits.*” Com si que passava amb la modificació de la llei 5/2008 sobre la llei 1/2001 de mediació familiar.

2. DISCUSSIONS I PERILLS

En primer lloc, la mediació és perillosa per la víctima de violència de gènere, perquè la torna a posar en contacte amb l'agressor, sense que la intencionalitat d'aquest hagi canviat. Això vol dir exposar-la a més agressions, tant físiques com psicològiques o verbals. Aquest sol argument ja hauria de ser suficient per no insistir en la mediació, i buscar per altres camins, ja que tant la llei 1/2004 LOVG com la llei 5/2008, recullen la obligació de donar protecció a les dones que són víctimes de violència de gènere, però justament aquest punt no és el que es té més en compte a l'hora de discutir si aplicar o no la mediació en aquests casos.

La majoria de les discussions entre els i les professionals del camp jurídic, giren al voltant dels següents dos punts, els quals han aixecat moltes crítiques: la prohibició de la mediació en violència de gènere, així com la introducció d'un tipus penal agreujat específic. Algunes/s professionals d'aquest camp defensen la mediació en aquests casos en base a afirmacions poc fonamentades per una part i per una altra, a un gran desconeixement del que és la violència de gènere, les seves implicacions i els seus efectes, evidenciant una absoluta falta de perspectiva de gènere.

Segons el que exposa Esquinas no hi ha prou evidència científica per afirmar que l'eficàcia de la mediació en aquests casos està provada: *“dicha falta absoluta de evidencia científica a propósito de la viabilidad de la mediación para casos de maltrato, así como para temas penales en general, se atribuye obviamente a la escasa investigación empírica hasta la fecha realizada”* (Esquinas, 2008:21).

Tampoc es té en compte la controvèrsia i les nombroses reaccions negatives que ha tingut en altres països l'aplicació de la mediació en casos de violència de gènere, com per exemple a Hamburg, on hi ha hagut segons Esquinas, *“un contundente rechazo de tales de tales iniciativas por parte de la Comisión penal de la Asociación de Juristas Alemanes (Deutscher Juristenbund)”* (Esquinas, 2008:21). I també en altres països amb una àmplia tradició mediatora com Canadà, han sorgit veus en contra.

Quan es parla del benefici reparador que té per a les víctimes la mediació penal, sovint es fa en referència a víctimes d'altres delictes, que no tenen res a veure amb una situació de violència de gènere i que solen ser fets puntuals i/o amb menors en la majoria dels casos. Si es parla d'experiències concretes de mediació en violència de gènere, els avantatges no estan tan clars, ja que d'entrada afortunadament no hi ha gaires experiències en les que fixar-se, i per

altra segons el que mostra el treball empíric realitzat per Gloria Casas (2010:77-107), alguns/es de les persones professionals entrevistades manifesten que les dones surten perdent econòmicament en els pactes als que s'ha arribat.

Pel que fa al desconeixement i la normalització de la violència de gènere, es veu com aquesta s'equipara a conflictes "interpersonales" (Esquinas) o "de convivència" (Fernández, Solé,2010:55): *"La mayoría de los casos que llegan a un juzgado de Violencia de Género provienen del enquistamiento de un problema familiar. El conflicto ha existido siempre. El hombre es un ser social cuyas necesidades e intereses dependen, directa o indirectamente de quienes les rodean. Ello hace que cuando dos o más personas persiguen el mismo interés o intereses contrapuestos, y no es posible una colaboración, aparezcan los desacuerdos y por tanto, los conflictos"*. Amb aquesta definició queden totalment invisibilitzats tant el factor estructural i de desigualtat de poder, com el factor intencional que inclou la violència de gènere.

A més a més, algunes de les lectures que es fan de l'article 1 de la llei 1/2004 LOVG exigeixen que es demostrï que les agressions són *"manifestación de la discriminación, la situación de desigualdad y las relaciones de poder de los hombres sobre las mujeres"* és a dir que hi ha hagut una intenció discriminatòria "extra" en les agressions per acceptar-les com a violència de gènere.

La manera com queda plasmada la violència de gènere en el codi penal no ajuda, sinó que dóna una imatge totalment desenfocada de les causes i característiques de la violència de gènere. Segons Lorenzo tant el legislador com la jurisprudència, com la doctrina en general, s'han quedat ancorades en la tutela de la "pau familiar" i en la definició de violència domèstica. Coincideixen en buscar les causes de la violència de gènere en la pròpia naturalesa de les relacions familiars, en comptes de buscar-les en la discriminació estructural que pateixen les dones. No és que les dones tinguin de per si una posició de vulnerabilitat dins de la família, com pot passar amb els infants, la gent gran o les persones amb discapacitat, el que crea la vulnerabilitat de les dones és l'agressor a través de la violència. El que s'ha de tutelar és el dret de les dones a la integritat, la dignitat i a viure lliures de violència masculista. (Lorenzo,2005:2-6)

D'altra banda la majoria de discussions van dirigides a la crítica de la introducció d'aquest tipus penal específic i a l'agreujament de les penes. Al meu entendre el problema no radica tant en l'agreujament de les penes o la introducció d'un nou tipus penal, sinó en la concepció que es té de la violència de gènere, que ja és errònia des del començament, "el

problema es que las violencias machistas en el ámbito de la pareja no son sencillamente lesiones, no tienen nada que ver con lo que el ámbito penal se conoce como lesiones, sino que son <<violencia de género, violencia machista, violencia contra las mujeres>>" (Bodelón,2012:16)

Un altre punt conflictiu al meu entendre és el concepte de justícia restaurativa. Aquest concepte ha guanyat protagonisme en els darrers anys com alternativa a la justícia punitiva tradicional amb l'argument de que aquesta última no és capaç de donar una resposta efectiva. *"L'evolució del dret penal és la història de la recerca de quelcom millor a ell mateix, que es reflexa en primer terme, en la recerca de substitutius a la pena de mort i la tortura, i més immediatament en substitutius a la pena privativa de llibertat amb la finalitat de resocialitzar els reus i contribuir a una resolució més pacífica del conflicte"* (Bonet,2010:65).

S'ha de tenir en compte que en delictes de violència de gènere les mesures penals no són només punitives, sinó que tenen un component de protecció a la víctima. Degut al masclisme i a la discriminació de gènere que encara persisteix (a diferència d'altres delictes), en els casos de violència de gènere la línia entre el respecte dels drets fonamentals de l'agressor i la vulneració dels drets fonamentals de la víctima és molt fina i borrosa.

Evidentment un problema estructural com la violència masclista, no es pot aturar fent servir només el codi penal, però això tampoc vol dir que n'haguem de prescindir, ni que haguem d'ignorar per un cantó el valor simbòlic que té, i per l'altre que en alguns casos és imprescindible la privació de llibertat de l'agressor per tal de protegir la víctima.

Segons Alonso i Torrado,(2011:587) són tres les característiques que diferencien la justícia restaurativa de la tradicional. En primer lloc, el procés entès com un legítim procés comunicacional en el que convergeixen l'expressió de les necessitats i emocions de la víctima amb la consciència en el victimari de les repercussions del dany ocasionat. En segon lloc, la presència indispensable de les parts implicades. En tercer lloc, l'acord que repara simbòlica o materialment a la víctima i permet reintegrar socialment a l'infractor i restaurar a la comunitat.

Aquesta definició equipara justícia restaurativa a mediació, és a dir que la manera de reparar el dany és amb la mediació. Pot haver-hi mesures restauratives que no impliquin un procés de mediació? Segurament es poden trobar altres formes de justícia restaurativa que no sigui la mediació, com restauració econòmica, emocional o de pèrdua d'oportunitats. Un dels arguments que es fa servir a favor de la mediació, és que es redueix la victimització secundària

perquè les víctimes són escoltades. Però les víctimes haurien de poder ser escoltades sense haver de parlar davant del seu agressor. Cal aclarir que el fet d'estar cara a cara amb l'agressor les pot fer reviure altre cop les sensacions viscudes i la por durant els episodis de violència, cosa que encara les victimitza més.

Tot i que pot semblar un discurs molt "progre" i/o políticament correcte, hi ha un component excessivament "naïf" en la idea de que tot es pot parlar i es pot arribar a un acord, hi ha coses innegociables, on no és l'acord el que ha de prevaler sinó el respecte, com són els drets, l'autonomia i la integritat personals, que és justament el que vulnera la violència de gènere.

Per altra banda, quan la comunicació esdevé una de les armes habituals utilitzades per el maltractador per exercir la violència, pot no ser la via comunicativa la millor per donar una solució, i molt menys una solució reparadora. A més a més la importància que es dona al perdó està fora de lloc, ja que en casos de violència de gènere el perdó no és significatiu, ja que aquest forma part de la reproducció del cicle de la violència. Per a les víctima el més important és deixar de patir la violència (Bodelón,2012:98), o com queda recollit en la llei 5/2008 que es respecti el seu dret a viure sense violència masculista.

En la mateixa línia en una de les entrevistes fetes a professionals en el Llibre blanc de la mediació s'alerta de la equiparació entre mediació, reparació i conciliació que s'està produint en l'àmbit de la mediació penal amb menors:

"Hi ha una certa confusió institucional sobre la mediació de menors perquè la Llei [5/2000] parla indistintament de mediació, conciliació i reparació, però el sistema que realment està constituït és el de la conciliació. No obstant això, continuem parlant de mediació i això crea una continua confusió en el Servei i en els mateixos mediadors, ja que si el mediador compleix els objectius de la Llei, s'ha de centrar en el menor; [...]es parla de certs principis (neutralitat, imparcialitat) que no pot actuar-los perquè hi està intervenint: té un cert poder gens negligible sobre el procés i sobre el final del procés. Però quan parlem de poder ja no estem parlant de mediació" (Llibre Blanc de la mediació a Catalunya,2010:623)

Tot i que parla de mediació penal en menors, aquesta confusió també es pot donar en la mediació penal en general. Si tal com diu el model és el de conciliació, no podem aplicar-lo a la mediació en casos de violència de gènere, promoure la conciliació en aquests casos és perillós, ja que dona peu a la reproducció de la violència de gènere, i no es reconeix l'esforç que ha hagut de fer la víctima per deixar la relació.

D'altra banda con ja s'ha dit, no es pot equiparar mediació a reparació. No podem acceptar un procés que pretengui ser reparador i es doni el mateix pes a l'agressor que a la víctima, ja que estarem reproduint la desigualtat de poder. I si per el contrari, la persona mediadora es decanta cap a una de les parts ja no podem parlar de mediació perquè no s'està respectant els principis de neutralitat i imparcialitat. Si parlem de desequilibri de poder, o de poder exercit per la persona mediadora per equilibrar, ja no podem parlar de mediació.

CONCLUSIONS:

Tant la mediació com la violència de gènere són temes actuals. La mediació a més està envoltada d'un discurs molt atractiu entorn al diàleg i a la resolució dels conflictes tot parlant. Unir les dues pot sonar reconciliador i innovador, però és una impressió enganyosa.

Amb aquesta investigació, s'ha pogut constatar que hi ha certa confusió de termes quan es parla de mediació conflicte i violència de gènere, i que aquesta confusió, és deguda a diversos factors, un d'ells, sobretot pel que fa a la comprensió de la violència de gènere en totes les seves dimensions, així com a les limitacions de la mediació; és la falta de perspectiva de gènere. Aquesta falta de perspectiva de gènere alimenta arguments a favor d'aplicar la mediació en casos de violència de gènere, sense tenir prou en compte els perills que això implica.

Després d'analitzar els tres conceptes principals, i el context normatiu de la mediació i la violència de gènere, s'ha determinat el següent:

Pel que fa a la mediació, s'ha pogut aclarir que és un mètode de resolució de conflictes, basat en la negociació i en la millora de la comunicació que és aplicable a determinat tipus de conflictes, però no tots. Entre les limitacions de la mediació trobem: la voluntarietat de les parts, si les parts no participen voluntàriament, no s'ha de fer mediació; la desigualtat de poder entre les parts, degut al principi d'igualtat entre les parts, i també al d'imparcialitat i neutralitat, ja que en una situació de desigualtat de poder mantenir la imparcialitat i la neutralitat seria mantenir una situació injusta per a una de les parts; els conflictes estructurals, els quals han estat anomenats "conflictes intractables" ja que superen lo intrapersonal i lo grupal i afecten a tota la societat. La seva resolució supera en recursos i temps les possibilitats de les parts,(Redorta,2004:187); i finalment les lleis, que també són una limitació de la mediació, com en el cas concret de la violència de gènere, en que la mediació està prohibida per la llei 1/2004 LOVG. Algunes d'aquestes limitacions descriuen característiques de la violència de gènere, com són la relació de desigualtat i el caràcter estructural d'aquesta.

Un altre punt interessant envers la mediació, és el fet que està basada en la negociació, i les implicacions de gènere que això té. És significatiu el fet de que les dones per les seves imposicions de rol de gènere, tinguin més impediments a l'hora de negociar pel seu propi bé, que si ho fan per el bé dels altres. En les dones la negociació està relacionada amb "ser materialista" i egoista, cosa que no s'adiu amb el rol femení que ha de sacrificar-se per "els

seus". El model de negociació d'algun dels models de mediació, com és el cas del model de Harvard, està fonamentat en actituds i capacitats exclusivament del rol masculí, quan les dones adopten aquestes actituds i capacitats, són mal vistes, mentre que passa el contrari amb els homes.

Tot això ens indica una falta total de perspectiva de gènere pel que fa a la mediació, sobretot en el cas de la mediació familiar, on no es qüestionen els rols tradicionals de gènere i no es té en compte l'estructura de desigualtat de gènere en la que es fonamenta la família. Aquesta carència afecta a la teoria, a la pràctica i a la formació de les persones que van a practicar la mediació familiar, (Gràcia Matas,2004). Es considera que el conflicte s'inicia en el moment de la ruptura i no es mira que ha passat abans, invisibilitzant en ocasions casos de violència de gènere.

Pel que fa a la violència de gènere i el conflicte, s'ha demostrat que són dos fenòmens diferents, i que la violència de gènere no pot ser reduïda a "conflicte relacional", "conjugal...". Com hem pogut veure, la definició de conflicte varia segons el camp professional des del que s'estudia, així tenim que des de la psicologia s'ha estudiat el conflicte intrapersonal i interpersonal, i des de la sociologia s'ha estudiat el conflicte social, això fa que s'anomenin igual conflictes que tenen característiques diferents. Des de la mediació s'han adoptat definicions de conflicte provinents de la psicologia o del món dels negocis, entenent-lo sobretot com un problema de relació, un problema de comunicació, o un problema de posicions i interessos, en el que les dues parts estan en igualtat de condicions, i en el que les dues parts són responsables de la creació del conflicte i per tant de la resolució d'aquest.

El model de conflicte que adopta la mediació, no inclou l'element estructural, no inclou la desigualtat de poder i corresponsabilitza les parts, per tant la violència de gènere no pot ser entesa com un conflicte tal com l'entén la mediació. El conflicte pot tenir o no component estructural, però la violència de gènere, no pot ser entesa sense aquest.

La violència de gènere és un fenomen complex que va molt més enllà de la violència física visible. La violència de gènere és un tipus de violència que té el seu origen en la discriminació i en la situació de desigualtat de les dones, en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones. Aquesta es manifesta de múltiples formes com són, la violència econòmica, la violència psicològica, la violència institucional, la violència física, la violència sexual i l'assetjament, així com les amenaces, insults, intimidacions etc, o qualsevol altra acció que tingui com a resultat un dany o patiment sobre les dones pel fet de ser-ho. En paraules de Galtung, la violència és *"la causa de la diferencia entre lo potencial i lo*

efectiu”(1985:30), és a dir tot allò que per raons alienes a la teva voluntat t’impedeix arribar allà on podries, o ser allò que podries. Aquesta descripció encaixa bé amb el concepte de violència de gènere i els seus efectes, ja que un dels efectes que té sobre les dones que la pateixen, és a part de tot el dany causat, una pèrdua d’oportunitats tant a nivell laboral, econòmic com social.

Confondre o equiparar la violència de gènere amb un conflicte relacional, comporta entre altres el perill de considerar que la violència és coconstruïda, culpabilitzant a la víctima i responsabilitzant-la del que li passa i centrar l’atenció en unes causes que no són les reals. Tot i que la definició de conflicte per part de les teories del conflicte social comparteix amb la violència de gènere els elements estructural i de desigualtat de poder continuen sent problemàtiques diferents, ja que en aquestes definicions la violència estructural és l’origen del conflicte, és a dir que el que fa el conflicte és evidenciar una situació de violència estructural i no al revés.

Al meu entendre queda clar que conflicte i violència de gènere són fenòmens diferents e independents l’un de l’altre, però si tot i així s’insisteix a considerar que la violència de gènere és un conflicte, s’haurà de tenir en compte el component estructural i la relació de poder desigual que hi ha implícita, i en aquest cas tal com diu Redorta, els conflictes estructurals no es poden mediar, són “conflictes intractables” per a la mediació. Per tant arribaríem igualment a la conclusió de que no es poden dur a mediació els casos de violència de gènere.

En el transcurs de la investigació s’ha detectat també una altra confusió, que és la existent entre mediació, reparació i conciliació. Quan es parla de mediació penal i de mesures de justícia restaurativa, aquest tres termes apareixen com a sinònims, és a dir que mediació és alhora reparació i conciliació, i que la conciliació i la reparació només es donen amb la mediació. Aquesta confusió dificulta la recerca de mesures de justícia restaurativa que no impliquin la mediació i la conciliació. En el cas de la violència de gènere pot ser desitjable que hi hagi algun tipus de reparació cap a la víctima (econòmica, o de facilitats per refer la seva vida...), però la mediació i la conciliació són contraproductes i comporten un augment del perill.

El punt d’inflexió està com diu Lorenzo en deixar d’entendre la violència de gènere com a “violència domèstica” on el que es protegeix és “la pau familiar” i començar a tenir en compte que el que està en joc és la dignitat, la llibertat i (Considerant la llei 5/2008), el dret de les dones a viure lliures de violència.

Pel que fa al context normatiu, tot i els intents d'introduir reformes i d'observar-se alguna flexibilització en les prohibicions les lleis encara són prou clares en la prohibició, tot i que això tampoc garanteix que no es facin proves o programes pilot, o que no s'estigui aplicant ja que alguns dels casos en que es considera que no s'ha demostrat que hi ha violència de gènere, acaben anant a mediació.

Una altra conclusió important que es dedueix de tota la investigació, és que s'ha de continuar treballant per tal d'incloure la perspectiva de gènere, tant en l'àmbit jurídic com en la mediació en general. Cal que els i les professionals, sobretot quan estan en contacte amb persones que pateixen o han patit violència de gènere, tinguin una bona formació al respecte. La perspectiva de gènere és imprescindible a l'hora d'evitar intervencions inadequades, i argumentacions perilloses.

BIBLIOGRAFIA:

- AMORÓS, Celia., y DE MIGUEL, Ana. (2005), *Teoría feminista (3 vols.)*. Minerva, Madrid.
- ALONSO SALGADO, Cristina i RODRÍGUEZ ÁLVAREZ, Ana. (2011), “Mediación familiar: una breve aproximación” a CASTILLEJO MANZANARES, Raquel. (Dir). (2011), *Violencia de género, justicia restaurativa y mediación*. La ley, las Rozas, pp.607-628.
- ALONSO SALGADO, Cristina i TORRADO TARRÍO, Cristina. (2011), “Violencia de género, justicia restaurativa y mediación: ¿una combinación posible?” a CASTILLEJO MANZANARES, Raquel. (Dir). (2011), *Violencia de género, justicia restaurativa y mediación*. La ley, las Rozas, pp.567-606.
- BERNAL SAMPER, Trinidad. (2006), *La mediación, una solución a los conflictos de ruptura de pareja*. Colex, Madrid.
- BODELÓN, Encarna. (2012), *Violencia de género y las respuestas de los sistemas penales*. Ediciones Didot, Buenos Aires.
- BONET ESTEVA, Margarita. (2010), “Mediació penal i violència de gènere” a *Guia pràctica per a professionals municipals sobre la mediació familiar amb perspectiva de gènere*. Centre Antígona, Bellaterra, pp. 62-69.
- BOSCH FIOL, Esperanza. I FERRER PÉREZ, Victoria A.(2002), *La voz de las invisibles*. Cátedra, Madrid.
- BROWNMILLER, Susan. (1981), *Contra nuestra voluntad*. Planeta, Barcelona.
- CASAS VILA, Gloria. (2010), *Guia pràctica per a professionals municipals sobre la mediació familiar amb perspectiva de gènere*. Centre Antígona, Bellaterra.
- CORIAS, Clara. (2008), *Las negociaciones nuestras de cada día*. Paidós, Barcelona.
- CORTINA, Adela. (1998), “El poder comunicativo, una propuesta intersexual frente a la violencia” a *El sexo de la violencia, género y cultura de la violencia*. Icaria-Antrazyt, Barcelona, pp.27-60.
- DE MIGUEL ÁLVAREZ, Ana. (2005), “La construcción de un marco feminista de interpretación: La violencia de género” a *Cuadernos de trabajo social*, Vol. 18, pp. 231-248.
- DOMÍNGUEZ BILBAO, Roberto i GARCÍA DAUDER, Sílvia. (2003), “introducción a la teoría del conflicto en las Organizaciones”. *Working papers 2002/48*. Universidad Rey Juan Carlos, Madrid, pp.1-53.
- ESQUINAS VALVERDE, Patricia. (2008), *Mediación entre víctima y agresor en la violencia de género*. Tirant lo blanc y Universidad de Granada, València.
- EVANS, Richard J. (1980), *Las feministas*. Siglo XXI, Madrid,

FERNÁNDEZ NIETO, Josefa. Y SOLÉ RAMÓN, Anna María. (2011), *El impacto de la mediación en violencia de género*. Lex Nova. Valladolid

FISAS, Vicens. (2002) *Cultura de paz y gestión de conflictos*. Icaria-Antrazyt · UNESCO, Barcelona.

GARCÍA MOLINA, José. (2003), *Dar la palabra. Deseo, don y ética en educación social*. Gedisa, Barcelona.

GALTUNG, Johan. (1985), *Sobre la paz*. Editorial Fontamara, Barcelona.

GALTUNG, Johan. (1998), *Tras la violencia 3R: Reconstrucción, reconciliación, resolución*. Bakeaz, Vizcaya.

GINER, Salvador. (1998), *Sociología*. Península, Madrid.

GONZALEZ VELÁSQUEZ, Guillermo. Y MERCADO MALDONADO, Asael. (2008), "La teoría del conflicto en la sociedad contemporánea" en *Espacios Públicos*, Febrero, año/vol: 11, número 021 Universidad Autónoma del Estado de México, Toluca, pp. 196-221.

GRACIA MATAS, Elvira. (2004), "La perspectiva de género en la mediación familiar". En LASARTE, C. DONADO, A. et altri (coord.). *Perspectivas del derecho de familia en el siglo XXI: XIII Congreso Internacional de Derecho de Familia*. Sevilla, Huelva.

HAYNES, John M. (1995), *Fundamentos de la mediación familiar: manual práctico para mediadores*. Ed: Gaia Ediciones, Madrid.

HIRIGOYEN, Marie-France. (2006), *Mujeres maltratadas, los mecanismos de la violencia en la pareja*. Paidós contextos, Barcelona.

HOYOS ALARTE, Flor. (2007), "Mediación y mediación social" a LOPEZ MARTÍN, Ramón (Coord). (2007), *Las múltiples caras de la mediación, y llegó para quedarse...* Universitat de València, València, pp. 15-38.

JAYME, Maria i SAU, Victòria. (1997) *Psicología diferencial del sexo y el género*. Icaria Antrazyt, Barcelona

LAURENZO, Patricia.(2005), "La violencia de género en la ley integral, valoración político-criminal" a la *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*. RECPC 07-08 (2005) pp.08:2-08:23. <http://criminnet.ugr.es/recpc>

MARUANI, Margaret (dir.) (2005), *Femmes, genre et sociétés. L'état des savoirs*. La Découverte, Paris.

MILLETT, Kate. (1975), *Política sexual*. Aguilar, México.

MUNNÉ, Maria. (2003), "Negociación en función de género" ponència inèdita que forma part del material donat al postgrau "educació i conflicte: la mediació com a recurs" curs 2006/2007.

NOGUEIRAS GARCÍA, Belén. (2004), "la violencia en la pareja" a RUIZ-JARABO, Consue (Dir) *La violencia contra las mujeres, prevención y detección*. Díaz de Santos, Madrid.

OSBORNE, Raquel. (coord.) (2001) *La violencia contra las mujeres. Realidad social y políticas públicas*. UNED Ediciones, Madrid.

PEARSON, Judy C. (1993), *Comunicación y género*. Paidós comunicación, Barcelona.

POSADA, Luisa. (2001), "Las hijas deben ser siempre sumisas (Rousseau). Discurso patriarcal y violencia contra las mujeres" a Bernárdez, A (ed.) *Violencia de género y sociedad: una cuestión de poder*. Ayuntamiento de Madrid, Madrid.

QUINTERO OLIVARES, Gonzalo. (2011), "Sobre la mediación y la conciliación en el sistema penal español: situación y perspectiva de futuro" a CASTILLEJO MANZANARES, R. (Dir). (2011), *Violencia de género, justicia restaurativa y mediación*. La ley, las Rozas, pp. 501-527.

REDORTA, Josep. (2004), *Cómo analizar los conflictos*. Paidós Mediación 12, Barcelona

ROBOTHAM, Sheila. (1980), *La mujer ignorada por la historia*. Debate, Madrid.

RUBIN, Jeffrey; PRUITT, Dean i HEE KIM, Sung. (1986), *Social conflict: escalation, stalemate and settlement*. McGraw-Hill, New York.

SENENT SÁNCHEZ, Joan M^a. (2007), "Las técnicas de comunicación en las situaciones de conflicto y mediación", a *Las múltiples caras de la mediación, y llegó para quedarse...* Universitat de València, València.

SIMMEL, Georg. (2010), *El conflicto, sociología del antagonismo*. Sequitur, Madrid.

THOMPSON, William R. I WHEELER, Ana. (2000), *La demanda de la mitad de la raza humana, las mujeres*. Comares, Granada.

TRISTAN, Flora. (2003), *Feminismo y socialismo. Antología*. Los libros de la Catarata, Madrid.

VALCÁRCEL, Amelia. (1997), *La política de las mujeres*. Cátedra, Madrid.

VIGARELLO, George. (1999), *Historia de la violación. Siglos XVI-XX*. Cátedra, Madrid.

VINYAMATA CAMP, Eduard. (2003), *Aprender mediación*. Paidós, Barcelona.

VVAA. CASTILLEJO, Raquel (dir). (2011), *Violencia de género, justicia restaurativa y mediación*. La ley, Madrid.

TEXTOS LEGALS I ALTRES DOCUMENTS EMPRATS:

LO 1/2004 de 28 de diciembre, de Medidas de protección integral contra la violencia de género

Llei catalana 5/2008 del 24 d'abril del dret de les dones a eradicar la violència masclista

Llei 1/2001, del 15 de març de mediació familiar de Catalunya

Llei 15/2009, del 22 de juliol, de mediació en l'àmbit del dret privat de Catalunya,

Llibre Blanc de la Mediació a Catalunya. Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya